

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПРАВА ТА ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ**

До захисту допустити:
Завідувач кафедри
к.ю.н., доцент Черних Є.М.

« ___ » _____ 2021 р.

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗКРИТТЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ,
ВЧИНЕНИХ НА ЗАМОВЛЕННЯ**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти
другого (магістерського) рівня вищої
освіти освітньо-професійної
програми 081 Право
Шатова Микити Віталійовича
Науковий керівник:
Польщиків Валерій Вікторович
к.ю.н., доцент
Рецензент: Теліус Володимир
Володимирович
Начальник відділу Донецької
обласної прокуратури
м. Маріуполь

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
« ___ » _____ 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. КРИМІНАЛЬНО - ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВБИВСТВ.....	7
1.1. Поняття, об'єкт, мета вчинення вбивств на замовлення.....	7
1.2 Мотиви і суб'єкти здійснення замовних вбивств.....	12
РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВБИВСТВ НА ЗАМОВЛЕННЯ.....	21
2.1 Обставини скоєння вбивств на замовлення.....	21
2.2 Способи вчинення вбивств на замовлення.....	23
2.3 Слідчі версії по різним ситуаціям.....	27
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА РОЗКРИТТЯ ВБИВСТВ НА ЗАМОВЛЕННЯ.....	36
3.1. Етапи розслідування вбивств на замовлення.....	36
3.2. Методика розслідування вбивств.....	52
3.3. Методика проведення слідчих дій підозрюваних осіб.....	66
3.4. Початкові слідчі дії та інші заходи для виявлення трупа невідомої особи.....	78
3.5 Пошук та допит свідків у справах про вбивство.....	84
ВИСНОВКИ.....	91

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
93	
ДОДАТКИ.....	100

ВСТУП

Правоохоронні органи України усе частіше мають справу зі злочинами, раніше майже невідомими у нашій судово-слідчій практиці, а саме – з вбивствами на замовлення.

Із статті 3 Конституції України слід розуміти, людське життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю: «Життя є одним із основних природних благ людини. Свободи практично втрачають свій сенс». Чітко стверджується, що всі люди вільні та рівні у своїй гідності та правах.

Кримінальний закон є основою на захисту життя та здоров'я людини. У розділі II Особливої частини Кримінального кодексу України ("Злочини проти життя та здоров'я особи") встановлено їх кримінально-правову охорону від злочинних посягань.

Втім, чітко простежується тенденція до зростання вбивств, у тому числі з використанням вогнепальної зброї або вибухових пристроїв, що можна побачити за даними ГП, приведеними у *Таблиці 1 (Додаток А)*. Чимало таких вбивств, вчинених останніми роками, шокувало широкий загал української та світової громадськості, що зумовило різку критику з її боку діяльності органів прокуратури, внутрішніх справ, СБУ тощо. На жаль, переважно ця критика є обґрунтованою. Багато із гучних "замовних" вбивств наразі не розкрито, а, отже, осіб, причетних до їх вчинення, досі не покарано.

Вбивство – це позбавлення життя людини шляхом заподіяння йому таких ушкоджень, що порушують нормальне функціонування життєво важливих органів, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Криміналістика розробляє методи та засоби виявлення та зчитування інформації з джерел безпосереднього зазіхання, точніше, впливу, яким виступає людина – потерпілий чи злочинець.

За видом безпосереднього зазіхання в криміналістичній методиці розрізняють конкретні методики, наприклад розслідування вбивств неповнолітніх, осіб без громадянства, які тимчасово проживають біля конкретної держави, терористичні злочини, вбивств на замовлення, вчинених за корисливими мотивами.

Розслідування вбивств має значні складнощі, оскільки злочинці застосовують різноманітні способи їх вчинення, маскуванню та приховуванню, вдаються до різних засобів протидії встановленню істини. Складність розслідування вбивств обумовлена також відсутністю, як правило, свідків, великою кількістю версій розслідування, а в деяких випадках - інсценування обставин події злочину. Таким чином, актуальність теми дипломної роботи не викликає жодних сумнівів, вона представляє як теоретичний, так і значний практичний інтерес.

Розслідування вбивств, насамперед вчинених в умовах неочевидності, значною мірою залежить від впровадження у діяльність слідчих органів науково-методичних рекомендацій, розроблених криміналістикою. Серед них пріоритетне місце посідає криміналістична характеристика як один із засобів у розпорядженні слідчого, що надає йому можливість відшукати в ситуаціях невизначеності та відсутності інформації найбільш вірогідні шляхи збирання доказів. Разом з тим, наукових розробок щодо створення практичної частини криміналістичної характеристики, механізму її застосування як робочого інструментарію слідчого здійснено ще недостатньо. І це дійсно проблема сьогодення, розв'язання якої, насамперед пов'язане з вирішенням таких питань.

По-перше, криміналістичні характеристики вбивств повинні бути розроблені на видовому чи підвидовому рівні відповідно до криміналістичної класифікації цих категорій злочинів.

По-друге, криміналістичні характеристики цих рівнів убивств мають бути подані у вигляді інформаційної моделі, в якій на статистичному рівні відображено кореляційні залежності між її елементами і на їх підставі

визначено типові версії, насамперед щодо можливих суб'єктів злочинів. При цьому необхідно взяти за правило, що кінцевим результатом досліджень криміналістичної характеристики є побудова типових версій. Якщо таких версій запропоновано не буде, то можна вважати дослідження незакінченим і таким, що потребує додаткових розробок.

По-третє, треба розробити рекомендації щодо використання відомостей, відображених у криміналістичній характеристиці у процесі розкриття та розслідування конкретного злочину. Вдосконалення та оптимізація розслідування вбивств також залежать від розширення інформаційної бази, що становить основу доказування. З огляду на специфіку об'єкта дослідження як події минулого йдеться насамперед про інформацію з опосередкованих джерел. З цього приводу постає питання про активізацію застосування методів моделювання у діяльності слідчого. При цьому моделі повинні мати як ретроспективну, так і перспективну спрямованість.

Отже, головним завданням оперативно-розшукових та слідчих органів є швидке розкриття таких злочинів, встановлення причин та умов, що сприяють їх скоєнню.

Актуальність теми дослідження зумовлена тим, що у зв'язку з соціально-економічним розвитком сучасного суспільства та новими мотивами вчинення злочинів, виникають нові види злочинів, а також методи та засоби їх вчинення. Оскільки найтяжчим злочином проти життя і здоров'я людини є вбивство, ми розглянемо один із видів вбивств – на замовлення

Мета роботи – встановлення особливостей розслідування вбивств.

Об'єктом дослідження є методика розслідування вбивств, скоєних на замовлення.

Предмет дослідження – практика реалізації основних етапів, проведення окремих слідчих дій під час розслідування вбивств.

Методи дослідження – порівняльний, описовий.

Досягнення поставлених цілей у роботі вирішувалися такі:

- навести криміналістичну характеристику вбивств;

- розглянути типові слідчі ситуації та версії;
- описати початковий етап розслідування вбивств та початковий етап розслідування кримінальних справ, порушених за фактом зникнення людини;
- визначити завдання наступних етапів розслідування;
- з'ясувати, як здійснюється перевірка причетності підозрюваного до скоєння вбивства.

РОЗДІЛ 1. КРИМІНАЛЬНО - ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ВБИВСТВ

1.1 Поняття, об'єкт, мета вчинення вбивств на замовлення

Під поняттям «замовного» вбивства слід розуміти умисне та як правило, професійно підготовлене заповідання смерті заздалегідь наміченій особі. Виконавці вбивств не є ініціаторами злочинів і здійснюють їх за винагороду (оплату). При цьому замовники вбивства можуть вступати в безпосередній контакт з виконавцями, обговорюючи з ними різні аспекти злочину, форму і розмір винагороди, або ж діють через посередників, що контактують з виконавцями. У переважній більшості випадків сама подія вбивства по найму носить очевидний і відкритий характер. Воно спрямоване не тільки на усунення певної особи, але і на залякування пов'язаних з ним людей, а іноді і на процес прийняття рішень органами влади.

Замовним вбивством (вбивством за наймом) є умисне вбивство, скоєне, як правило особою, що не зацікавлена в смерті конкретної людини (яка має тільки корисливий мотив) за винагороду, за участю (або без нього) посередника (співучасника в формі підбурювача або пособника) в інтересах третьої особи (організатора), що має корисливий або інші мотиви (помста, ревнощі, усунення небажаного особи та ін.).

Як і в будь-якій цивільно-правовій угоді, даній угоді притаманні характерні елементи, а отже, елементами такої угоди є:

- предмет угоди – смерть одного чи декількох осіб;
- сторони угоди – замовник – особа, яка замовляє вбивство з тих чи інших мотивів і виконавець – особа, яка бере на себе “обов’язок” виконати замовлення;
- зміст угоди – виконавець злочину бере на себе зобов’язання позбавити життя потерпілого, а замовник зобов’язується вчинити певного роду дії на користь виконавця або утриматися від вчинення визначених в угоді дій.

Багато науковців схилиються до думки, що вбивством на замовлення є це суспільно небезпечне, умисне, передбачене кримінальним законом діяння, яке полягає у насильницькому, протиправному позбавленні життя людини особою, спеціально для цього найнятою.

Ознаки вчинення вбивств на замовлення:

- явна, навмисна очевидність кримінального події (вбивства);
- зухвалість скоєного злочину;
- застосування, як правило, автоматичної і напівавтоматичної стрілецької зброї, вибухових пристроїв чи інших предметів, спеціально призначених для нанесення пошкоджень;
- умисний характер (кінцевою метою якого є заподіяння смерті);
- відсутність ознак пограбування, згвалтування, ознак інших (крім вбивства) складів злочину при наявності у жертви цінностей, грошей, важливих документів;
- залишення знарядь злочину на місці скоєння злочину;
- відсутність, як правило, заходів, спрямованих на приховування трупа;
- велика кількість пошкоджень в життєво важливих органах (в ряді випадків контрольний постріл або нанесення удару в серце колючо-ріжучим інструментом);
- застосування комбінованих способів скоєння вбивства (кожен з яких самостійно міг би заподіяти смерть);
- застосування витончених способів приховування злочину (вбивство виконавця, посередника);
- мінімальна кількість слідів, незважаючи на наявність ряду предметів, залишених злочинцями (зброя, стріляні гільзи, кулі, боеприпаси і ін.);
- ознаки вистежування жертви, вибір часу і місця, вчинення злочину, що сприяють приховуванню злочину (відсутність взагалі або мінімальна кількість очевидців);

- вжиття заходів, спрямованих на знищення свідків, які опинилися поруч з жертвою в момент нападу (члени сім'ї, товариші по службі, водії, охоронці, перехожі);
- високий статус жертви (популярність, службове становище, стан в кримінальному світі);
- наявність на місці злочину характерних об'єктів, що вказують на відсутність особистого знайомства жертви і вбивці (фотознімків жертви, записок із зазначенням її адреси, номера автомашини, маршрутів руху, ознак зовнішності, розпорядку дня, відомостей про родичів, схем і планів, що вказують розташування будинку, квартири, прохідних дворів, і т. п.);
- виявлення поруч із трупом потерпілого або поблизу іншого трупа, особи, що ніким з оточення жертви не впізнана, з ознаками, що вказують на причетність до скоєного вбивства вищеназваного першої особи.

Об'єктивна сторона даного злочину характеризується у наступних формах:

- діяння – яким є посягання на життя іншої особи;
- наслідки, які виражаються у вигляді фізіологічної смерті потерпілого;
- причинний зв'язок між вище вказаними діянням та наслідками.

Якщо розглянути діяння, то воно може проявлятися як у формі дії, тобто активної поведінки злочинця, спрямованої на порушення функцій чи анатомічної цілісності життєво важливих органів людини.

Необхідною умовою кваліфікації навмисного вбивства особи шляхом бездіяльності у відповідності до ст.115 є наявність у обвинувачуваного обов'язку турбуватися про потерпілого, а також можливості у нього допустити настання його смерті. Наприклад, медичний працівник з метою позбавити життя потерпілого не виконує покладені на нього професійні обов'язки щодо лікування хворого.

Обов'язковим наслідком вбивства є настання фізіологічної смерті потерпілого.

Людина вважається померлою з моменту смерті її мозку.

Смерть мозку людини – це повне і незворотне припинення його функцій, які реєструються при серці, що працює, та примусовій вентиляції легенів.

Фізіологічна смерть відрізняється від клінічної смерті тим, що при клінічній смерті життєдіяльність організму зберігається протягом певного часу, близько 6-8 хвилин, і при належному наданні медичної допомоги людину, що знаходиться в такому стані, можна повернути до життя. Це пояснюється тим, що за такий проміжок часу не вмерли нервові клітини мозку внаслідок припинення постачання до них кисню при зупинці серця.

Третім обов'язковим елементом об'єктивної сторони є причинний зв'язок між діянням та наслідком, тобто смерть особи має бути закономірним результатом діяння обвинувачуваного, а не діянь третіх осіб, наслідком дії яких-небудь зовнішніх сил.

Аналіз кримінальних справ за фактами вбивств, які вчинювалися на замовлення, свідчить, що поширеними мотивами вчинення їх є:

- усунення конкурента, політичного чи іншого суперника, співробітника правоохоронних органів, журналіста, свідка;
- відкрита боротьба за розподіл сфер впливу;
- зведення рахунків у кримінальному світі;
- залякування, наведення жаху на потенційних суперників;
- помста, ревнощі;
- позбуття боргу;
- заволодіння правом на житло, майно тощо.

Серед мотивів вчинення вбивства на замовлення переважає (три чверті випадків) корисливий — усунення конкурентів, зведення рахунків у кримінальному світі, позбуття боргу, усунення “зайвого” спадкоємця, заволодіння правом на житло, майно; кожний п'ятий злочин вчинюється з метою помсти. Серед інших мотивів переважають: усунення свідка, політичного суперника, ревнощі тощо. Залежно від складності завдання,

особи замовника, жертви, навичок та підготовленості виконавця встановлюється й вартість такої “послуги”.

Важливим для розкриття та розслідування правоохоронними органами злочину є встановлення мотиву, що можливо лише на основі детального аналізу всіх об’єктивних обставин і ретельного вивчення об’єктивних умов, що підштовхнули особу до вчинення вбивства на замовлення.

Мета за своєю сутністю є дуже схожою з мотивом вчинення злочину, але на відміну від нього має ряд суттєвих відмінностей. Якщо мотив – це внутрішній, свідомий потяг особи до вчинення злочину, то мета – це те, чого прагне досягти обвинувачуваний, його уявлення про кінцевий результат злочину – наслідки, які настануть, тобто мета – це ідеальне відтворення винною особою всієї картини наслідків, яких вона прагне досягти, вчиняючи суспільно небезпечне діяння.

Що є характерним для мети, з якою вчинюються вбивства на замовлення – це те, що вона є спільною як для замовника, так і для виконавця, в той час як мотив може бути різним. Наприклад, замовник замовляє вбивство з такого мотиву, як помста, а виконавець вчинює його з корисливого мотиву.

Вбивства на замовлення дуже часто схожі з іншими видами вбивств, або взагалі з іншими складами злочинів. Для того щоб детальніше розібратися в цьому, необхідно розглянути особливості кваліфікації вбивств, вчинених за замовленням.

Якщо замовлення умисного вбивства мало форму угоди, відповідальність за п. “11” ч.2 ст.115 КК настає незалежно від того, коли були вчинені обіцяні виконавцеві дії матеріального чи нематеріального характеру - до чи після вбивства, виконав чи не виконав їх замовник, збирався він це робити чи ні.

До дій матеріального характеру в таких випадках треба відносити, зокрема, сплату виконавцеві винагороди за вчинення вбивства, передачу чи збереження прав на майно, звільнення від майнових зобов'язань тощо.

Під діями нематеріального характеру необхідно розуміти будь-які дії, вчинення чи невчинення яких безпосередньо не пов'язане з матеріальними інтересами виконавця вбивства (допомога у працевлаштуванні, вирішенні певних життєвих проблем, звільнення від кримінальної відповідальності, залучення до вчинення інших злочинів, якщо цього бажає виконавець, тощо).

1.2 Мотиви і суб'єкти здійснення замовних вбивств

Мотивація вбивств, організованих різними контингентами наймачів і скоєних особами спеціально за винагороду, неоднозначна:

- усунення конкурентів по комерційній діяльності, в основному нелегальної, що забезпечує високі "тіньові" доходи;
- ліквідація осіб, потенційно небезпечних для "тіньових" ділків і які володіють досить широкою інформацією про кримінальну підприємницьку діяльність останніх;
- зведення рахунків під час "розбірок" між ворожучими угрупованнями, що займаються протизаконною підприємницькою діяльністю: торгівлею стратегічною сировиною, дорогоцінними металами і камінням, ювелірними виробами, викраденими творами мистецтва, наркотиками і т. п. ;
- знищення кредиторів, що має на меті неповернення отриманого досить великого кредиту;
- ліквідація представників преси, публікації яких розкривають зміст і учасників "тіньової" діяльності;
- усунення державних діячів, дії яких спрямовані на виявлення і викриття мафіозних структур і угруповань;
- усунення спадкоємців значних матеріальних засобів, в тому числі для прискорення процесу отримання спадщини;

- ліквідація власників житлових приміщень з метою безоплатного отримання житла.

Суб'єкти здійснення замовних вбивств:

1) Організатор

Наймач (організатор, замовник) виступає основним організатором вбивства, якому з різних причин необхідно і вигідно фізичне усунення майбутнього потерпілого, притому ніяким іншим шляхом, як позбавленням його життя. У переважній більшості випадків особа, яка фізично усувається, реально небезпечна саме для наймача, а в ряді ситуацій і для його оточення. Така небезпека може полягати в загрозі кримінальної відповідальності, повної або часткової втрати істотних матеріальних цінностей (грошових коштів, майна, злочинних доходів і т. п.).

Наймач може сам бути тільки ініціатором усунення небезпечного для нього або його оточення фізичної особи, а може виявитися розробником плану його фізичного знищення, але у всіх випадках готує і, як правило, виплачує винагороду виконавцям, часом в досить значних розмірах. Наймачі (замовники вбивства), будучи фактичними ініціаторами і організаторами найманого вбивства, формально залишаються осторонь від безпосереднього виконання їх власного задуму, але вони завжди пов'язані з потерпілими. Такі зв'язки будуть різні за змістом, але в загальному плані досить типові: наявність міжособистісних відносин з потерпілими особами, виникнення в ході цих відносин конфліктної ситуації, її реальна небезпека для наймача або утворилася неможливість здійснення його особистих прагнень без фізичного усунення тієї чи іншої особи.

Найбільш яскраво такі взаємні зв'язки наймача, який організував вбивство, і потерпілого виявляють себе у сфері спільної або пересічної комерційної діяльності, найчастіше має "тіньовий" зміст, формує взаємні матеріальні розрахунки і різного роду нематеріальні відносини конфліктного характеру. Прийнято вважати, що в якості наймачів в системі комерційних взаємовідносин мафіозного змісту виступають конкуруючі з різних причин

керівники комерційних підприємств, що мають державну реєстрацію, або ватажки повністю нелегальної комерційної діяльності. У багатьох випадках це дійсно так. Однак в підприємствах подібного роду офіційний керівник може бути другорядною особою, а на перших ролях виявляється неформальний лідер, який тримає в своїх руках всю, і особливо нелегальну, діяльність, що є фактичним господарем будь-яких матеріальних засобів.

Взаємне перетинання інтересів, що носить конфліктний характер або чревате такими конфліктами, може бути пов'язано і з іншими відносинами міжособистісного порядку: інтересом до заволодіння житловою площею, що стала приватною власністю; прискоренням зацікавленої особи процесу заволодіння цією житловою площею; ухиленням від сплати потерпілому великого боргу; приховуванням фактів отримання значної нелегального прибутку, отриманої в результаті забороненої діяльності; наміром ухилитися від сплати значного банківського кредиту, часом отриманого в комерційному банку для придбання фактично неіснуючого товару; бажанням заволодіти виробничими або торговими площами; помстою за донос про незаконну діяльність наймача і його зв'язків до відповідних правоохоронних, податкових та інших органів державного управління.

Наймане вбивство може бути організовано наймачем і в цілях повного заволодіння вигідним комерційним підприємством за допомогою фізичного усунення одного або більше співзасновників. Наймачами, як правило, виступають особи, які мають можливість оплатити послуги найманого вбивці. Одним з криміналістичних ознак наймача є наявність значних сум грошей, що може знайти відображення у особистих записах, нотатках, бухгалтерських та не бухгалтерських документах.

2) Посередник

Посередник зазвичай залучається для пошуку осіб, готових за винагороду, попередньо обговорюється з наймачем, скоїти вбивство будь-якої людини, від якого бажає позбутися наймач. У ряді ситуацій наймач може обійтися і без посередника. Однак, якщо є підстави вважати, що для

організації вбивства був притягнутий посередник, то найчастіше це особа, яка об'єднує навколо себе різний декласований, а то і зовсім кримінальний, контингент, готовий виконати за плату доручення, в тому числі і кримінального змісту. У ряді випадків роль посередника може приймати на себе не фізична особа, а криміналізоване комерційне підприємство, нерідко іменоване страховою фірмою, приватної охоронної структури і офіційно зареєстроване таким.

Посередники рекрутуються з різного по відношенню до наймача контингенту: це можуть бути близькі знайомі і навіть родичі наймача; особи, які раніше не знайомі йому, рекомендовані ким-небудь з посібників, до якого наймач звернувся з відповідним проханням, і ін.

Посередник найчастіше з'являється тоді, коли намір наймача до усунення неугодної особи вже сформувався, перейшов в стадію його реалізації.

Підбір посередника іноді здійснюється серед кількох осіб. Це особливо істотно, якщо хто-небудь, рекомендований в якості посередника для виконання вбивства, відмовляється з тих чи інших причин від запропонованих йому функцій.

Однак посередник - це не випадкова особа. Він кимось рекомендований або відомий наймачеві, має відповідні зв'язки, здатний вирішити завдання підбору виконавця. У деяких випадках посередником може виявитися керівник офіційно зареєстрованого підприємства, що займається відповідно до статуту не забороненою законною діяльністю (наприклад, страхової фірми, що забезпечує страхування комерційних структур від комерційних та інших ризиків, приватного охоронного підприємства, діяльність якого за статутом - забезпечення охорони державних або приватних підприємств, різних посадових осіб).

Посередництвом в організації найманих вбивств можуть займатися неофіційні, неформальні об'єднання людей певних соціальних кіл (наприклад, групи, що сформувалися для занять спортом, в тому числі

боротьбою, культуризмом і т. П.), пов'язані єдиним керівництвом, досить жорсткою внутрішньою дисципліною, а часом кругової порукою. Такі нелегальні формування цілком благополучно існують, навіть примудряються рекламувати свою роботу (особливо в слабо контрольованих приватних оголошеннях), куриують часом певні території. Вони, як правило, і стають осередком "кадрів", які роблять вбивства по найму. Практиці відомо існування посередників-одинаків, в основному пов'язаних з вузьким колом осіб, нерідко зі злочинним контингентом, що мають авторитет в кримінальному середовищі.

3) Виконавець

Найманці, будучи безпосередніми виконавцями фізичного усунення особи, в чому зацікавлений наймач, як правило, ніякими особистими відносинами з потерпілими не пов'язані. Вони рекрутуються із самих різних, як правило, околупреступних, контингентів: осіб, які мають кримінальне минуле; колишніх професійних спортсменів, які не мають ґрунтовних професій, не пристосованих до іншої діяльності, крім спорту; декласованих елементів (без певних занять), що опинилися в зв'язку з цим без постійних джерел доходу, і т. п. Серед найманців є свого роду професіонали, для яких вчинення вбивств по найму є основним способом отримання грошових коштів.

Виявлення кілерів є надзвичайно важким завданням, і воно часто може бути вирішена тільки після виявлення замовника, організатора і посередника. Приблизно до початку 90-х років наймані разові (несерійні) вбивства здійснювалися найчастіше злочинцями-рецидивістами, раніше судимими за насильницькі і корисливо-насильницькі діяння. Однак в останні 5-6 років виник своєрідний клан кілерів (вбивць-професіоналів). Постійне виконання кримінальних замовлень є для них головним джерелом доходів. Так, відомий кілер Солоник мав великі вклади в іноземних банках, в його власності знаходилися престижні імпорتنі автомобілі, він регулярно «відпочивав» від несправедливих праць на фешенебельних зарубіжних курортах, дарував своїм

подругам дорогі прикраси, автомашини, великі суми грошей.

Змінився і склад найманих вбивць. У їх числі в даний час чимало колишніх військовослужбовців, які пройшли через «гарячі точки», звільнених за непристойні вчинки працівників правоохоронних органів, співробітників охоронних і розшукових агентств, а також колишніх і діючих спортсменів, переважно займаються східними єдиноборствами, самбо, боксом, біатлоном, стрілецькими видами спорту. Зрозуміло, в числі кілерів чимало і представників організованих кримінальних формувань, які отримали необхідні навички стрільби і застосування вибухових речовин. Багато виконавців убивств раніше були судимі за насильницькі і корисливо-насильницькі злочини.

За статевою ознакою всі безпосередні виконавці - чоловіки, переважно у віці від 20 до 35 років. Але в підготовці найманих вбивств, в наданні допомоги кілерам беруть участь і жінки. Іноді наймані вбивці маскуються, видаючи себе за жінок. Так, в 1993 р один з вбивць, що скоїли напад на гендиректора фірми «Неф-Самара» Місюріна, був одягнений в дамську шубку, а на його голові красувалася розкішна жіноча перука. Однак останнім часом надходить інформація, в тому числі і слідча, про безпосередню участь жінок в найманих вбивствах. Так, за даними МВС України, у складі групи кілерів, які вбили в Києві відомого банкіра, народного депутата В. Гетьмана, найбільш активну роль грала молода жінка. Про це ж можна припускати, виходячи з первинних даних у справі про вбивство.

Безсумнівно, що зустрінута в під'їзді гарненька дівчина або парочка, що цілується, не викличе побоювань у наміченої жертви або охорони. Більш того, фахівці-психологи стверджують, що скласти фоторобот жінки значно складніше, оскільки свідки-чоловіки основну увагу приділяють не рисам обличчя, а фігурі незнайомки, а свідки-жінки в основному оцінюють її одяг. Більшість кілерів-професіоналів не мають постійних шлюбних відносин і сімей. Вони нерідко змінюють місце проживання, офіційно не працюють і, як правило, використовують цілий набір фіктивних документів. Освітній рівень

найманців досить широкий - від незакінченого середнього до закінченої вищої. Більшість з них підтримують спортивну форму, особливо в стрільбі. Як правило, виконавці «замовних» убивств - рішучі, вольові, замкнуті і нетовариські люди, які не зловживають алкоголем, обережні в поведінці та виборі друзів, коло яких досить обмежений. Необхідно також враховувати, що деякі виконавці безжально знищуються організаторами найманих вбивств з тим, щоб убезпечити себе від можливого викриття, а також для того, щоб не виплачувати великі суми належної винагороди. Більш того, у випадках, якщо хто-небудь з групи виконавців «засвічується» в процесі розслідування - складання фоторобота, що викривають свідчення свідків, вилучення слідів пальців рук на місці події і т.д., то такий «необачний» кілер негайно ліквідується його кримінальними колегами.

4) Укривач

Укривачі - це особи, яким з тих чи інших причин стало достовірно відомо про підготовлюваний або вчинений злочин, але вони про це мовчать. В даному аспекті приховувачами можуть виявитися ті особи, яких наймач або посередник намагалися привернути увагу до виконання задуму про вбивство по найму, але вони відмовилися, проте не повідомили про це посадовим особам правоохоронних органів. Такі ситуації практиці відомі.

Якщо замовлення умисного вбивства мало форму угоди, відповідальність за п. «11» ч.2 ст.115 КК настає незалежно від того, коли були вчинені обіцяні виконавцеві дії матеріального чи нематеріального характеру - до чи після вбивства, виконав чи не виконав їх замовник, збирався він це робити чи ні.

До дій матеріального характеру в таких випадках треба відносити, зокрема, сплату виконавцеві винагороди за вчинення вбивства, передачу чи збереження прав на майно, звільнення від майнових зобов'язань тощо.

Під діями нематеріального характеру необхідно розуміти будь-які дії, вчинення чи невчинення яких безпосередньо не пов'язане з матеріальними інтересами виконавця вбивства (допомога у працевлаштуванні, вирішенні

певних життєвих проблем, звільнення від кримінальної відповідальності, залучення до вчинення інших злочинів, якщо цього бажає виконавець, тощо).

Дії виконавця умисного вбивства на замовлення належить кваліфікувати за п. "11" ч.2 ст.115 КК, а за наявності й інших обтяжуючих обставин, зазначених у ст.115 КК, - і за відповідними пунктами цієї статті. Зокрема, у випадках, коли умисне вбивство на замовлення вчинюється з метою одержання від замовника грошей, матеріальних цінностей чи інших вигод матеріального характеру, дії виконавця мають кваліфікуватися за пунктами п. "11" та п. "6" ч.2 ст.115 КК.

Замовник умисного вбивства залежно від конкретних обставин справи повинен визнаватися або підмовником, або організатором злочину (якщо тільки він не є його співвиконавцем) і його дії мають кваліфікуватися за відповідною частиною ст.27 та п. "11" ч.2 ст.115 КК, а за наявності до того підстав і за іншими пунктами цієї статті (наприклад, за п. "6" - якщо виконавець вчинив убивство з метою одержання вигод матеріального характеру, за п. "12" - якщо вбивство було замовлено групі осіб).

Дії замовника умисного вбивства, який був співвиконавцем цього злочину, належить кваліфікувати за пунктами п. "11" та п. "12" ч.2 ст.115 КК як умисне вбивство, вчинене на замовлення за попереднім зговором групою осіб чи організованою групою, а за наявності до того підстав - і за іншими пунктами цієї статті.

У разі, коли замовник, який не є співвиконавцем убивства, керується корисливими, а виконавець - якимись іншими мотивами, дії замовника треба кваліфікувати за ст.27 і пунктами п. "11" та п. "6" ч.2 ст.115 КК

Зважаючи на те, що відповідальність за п. "11" ч.2 ст.115 КК настає лише у випадках, коли замовляється саме умисне вбивство особи, а не якийсь інший насильницький злочин щодо неї, цей пункт ст.115 КК не може застосовуватися тоді, коли замовник доручив заподіяти потерпілому тілесні ушкодження, а виконавець умисно вбив потерпілого. У цьому разі замовник повинен нести відповідальність за співучасть у вчиненні того злочину, який

він організував чи до вчинення якого схилив виконавця, а останній - за той злочин, який він фактично вчинив.

У випадках, коли виконавець взяв на себе обов'язок позбавити потерпілого життя, але з не залежних від його волі причин умисел на вбивство до кінця не реалізував, дії замовника залежно від конкретних обставин справи повинні розглядатись як співучасть у готуванні до умисного вбивства на замовлення чи в замаху на вчинення цього злочину і кваліфікуватися за відповідними частинами статей 27 і 15 та п. "11" ч.2 ст.115 КК.

Особа, яка добровільно відмовилась від вбивства потерпілого, підлягає кримінальній відповідальності лише за фактично вчинене діяння, якщо воно утворює інший склад злочину.

Це не стосується тих випадків, коли відмова сталася вже після здійснення всіх дій, які винний вважав за необхідне виконати, але злочин не було доведено до кінця з причин, не залежних від його волі. Таке діяння належить кваліфікувати як закінчений замах на той злочин, котрий винний бажав вчинити.

У випадку, коли до кримінальної відповідальності притягується декілька осіб, які діяли спільно, з умислом, спрямованим на позбавлення життя потерпілого, необхідно досліджувати характер дій, ступінь участі в злочині кожного з них і зазначати про це у вирокі.

Дії осіб, які безпосередньо брали участь у позбавленні життя потерпілого, належить кваліфікувати за статтею Кримінального кодексу, що передбачає відповідальність за умисне вбивство.

Дії організаторів, підмовників і пособників, які не були співвиконавцями злочину, необхідно кваліфікувати за тією ж статтею з посиланням на відповідну частину ст.27 КК України .

При ексцесі виконавця, коли один із співучасників вийшов за межі домовленості про обсяг злочинних дій і вчинив більш тяжкий або інший злочин (наприклад, при домовленості заподіяти потерпілому тілесні

ушкодження його було позбавлено життя), відповідальність за цей злочин несе лише його виконавець, інші ж особи повинні відповідати за злочини, вчинені в межах домовленості.

РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВБИВСТВ НА ЗАМОВЛЕННЯ

2.1 Обставини скоєння вбивств на замовлення

Вибір часу для скоєння вбивства визначає ряд факторів:

- посадове становище особи, яку намічено ліквідувати. При цьому буде враховуватися ступінь суспільного резонансу, пов'язаного з його вбивством;
- режим роботи, час ділових зустрічей, пересування, проведення часу поза роботою, час і місце відпочинку майбутньої жертви;
- наявність або відсутність охорони;
- час і маршрути пересування від місця проживання і додому;
- час відсутності людей в приміщеннях, де живе і працює майбутня жертва, а так само в суміжних приміщеннях;
- наявність відрізків шляху, де малоллюдно, час, коли там буває менше людей або взагалі безлюдно.

Для встановлення перерахованих обставин, найманці (виконавці) вивчають спосіб життя осіб, які намічені до фізичного знищення на замовлення. У деяких випадках за майбутньою жертвою встановлюється стеження, підбираються місця укриття (засідок), використовуваних потім виконавцем для очікування жертви, монтування спеціальних пристосувань (наприклад, вогнепальної зброї з оптичним прицілом).

Найбільше число замовних вбивств відбувається в ранкові години буденних (робочих) днів, переважно між 8 та 10 годинами ранку. В цей час потерпілі їдуть на службу, відвідують банки, офіси, своїх партнерів або клієнтів, йдуть в гаражі за автомобілями, а іноді вигулюють собак і т.д. Другий за поширеністю період часу скоєння вбивств на «замовлення» припадає на вечірній час, переважно між 18-20 годинами. В цей час потерпілі закінчують роботу, виходять зі своїх установ, підприємств, банків, повертаються додому, ставлять свої автомобілі в гаражі або на стоянки, беруть участь в ділових і не тільки в ділових зустрічах і заходах.

На ранкові та вечірні години припадає понад 60% всіх вбивств, скоєних найманими особами.

На інші відрізки (часові періоди) часу припадають майже 40% злочинів (виключаючи період з 1 часу майже до 7 години ранку, коли вбивства по найму відбуваються дуже рідко), які розподіляються приблизно рівномірно. Вибір місця скоєння найманого вбивства обумовлюється по суті тими ж факторами.

До найбільш поширених місць вчинення «замовних» убивств відносяться під'їзди будинків, в яких проживали потерпілі, сходові клітини, ліфти і дворики всередині житлових масивів (майже 41% від загальної кількості вбивств).

Найпоширеніші місця скоєння досліджуваної групи вбивств є під'їзди будинків, в яких розташовані офіси потерпілих, автомобільні стоянки поблизу цих будівель, магістралі і вулиці, по яких зазвичай йдуть автомашини намічених жертв, а також території біля дверей банків (понад 22% від загального статистичного масиву «замовних» убивств).

Третю позицію за частотою вбивств займають ресторани, бари, казино, нічні клуби і інші подібні заклади розважальної спрямованості, а також прилеглі до них території (майже 20%).

Четверту позицію за ступенем поширеності займають квартири і дачі потерпілих, їхніх друзів і знайомих, а також службові приміщення, в яких працюють самі жертви злочинів або їх партнери і колеги по бізнесу (більше 9%).

Інші місця скоєння вбивств по найму - близько 8%.

Слід зазначити, що статистичні дані, що характеризують найбільш типові місця скоєння вбивств по найму, щорічно змінюються, і тому наведені відомості є приблизними, хоча і мають певне орієнтоване значення в попереджувально-профілактичних відносинах як для правоохоронних органів, так і для охоронних структур.

2.2 Способи вчинення вбивств на замовлення

В основі найпоширеної класифікації вбивств, скоєних найманими особами, використовується своєрідний технологічний критерій, згідно з яким всі способи вбивств підрозділяються на наступні підгрупи:

1. Вбивства з вогнепальної нарізної зброї, нерідко нелегально придбаного, незареєстрованого, та що незаконно зберігається, іноді підбраного в місцях військових дій; в ряді випадків спеціально для здійснення таких вбивств вогнепальна зброя законно купується (наприклад, в магазинах, що торгують зброєю і боєприпасами). Зустрічаються випадки, коли така зброя модернізується спеціально для зручності перенесення, наприклад, вона має оптичний приціл. Іноді вогнепальну зброю, використану найманцями для скоєння вбивства, залишають на місці його використання (наприклад, в місці засідки і ін.).

2. Вбивства з застосуванням вогнепальної ненарізної зброї (мисливських рушниць і їх обрізів, малокаліберних, в тому числі спортивних, гвинтівок). Така зброя простіше купується, слабкіше контролюється відповідними органами. Однак вчинення вбивств з мисливської та іншого ненарізної зброї нерідко свідчить про випадковість вибору особи в якості найманця, про слабку підготовку до скоєння цього злочину.

3. Вбивства з використанням колючо-ріжучої зброї. Така зброя застосовується в залежності від ситуації, що складається: щоб не привернути уваги, якщо вогнепальну зброю використовувати незручно.

4. Вбивства різними твердими предметами, як правило, заздалегідь підготовленими, відповідним чином упакованими.

5. Вбивства з використанням удавок, також заздалегідь підготовлених.

6. Вбивства за допомогою електричних розрядів. Застосування удавок і електричних розрядів нерідко інсценується під самогубство чи нещасний випадок.

7. Вбивства з застосуванням вибухових речовин, часом спеціально виготовлених. Вибухові пристрої (в тому числі з дистанційним управлінням) встановлюють в автомашинах потерпілих, на перилах сходів і інших предметах, яких напевно торкнеться потерпілий. Вибухові речовини зазвичай застосовують, коли планується вбивство двох і більше осіб.

8. Вбивства скиданням з висоти, маскуються під нещасний випадок, ДТП.

9. Вбивства з використання отрут, спеціальних хімічних препаратів, сильнодіючих наркотичних і інших засобів.

Застосування будь-якого з перерахованих способів в кожному конкретному випадку обумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними причинами: місцем здійснення самого злочину; часом планування і здійснення вбивства; ступенем його підготовленості; контингентами, які готують і здійснюють вбивство; розмірами винагороди, залежними від "важливості персони", вбивство якої намічається, від матеріальних можливостей наймача; від матеріально-технічної забезпеченості здійснення самого цього злочину.

У криміналістиці неодноразово підкреслюється, що з метою всебічного дослідження способу вчинення заздалегідь планованих злочинів, до числа яких, безумовно, належать і «замовні» вбивства, великого значення набувають етапна класифікація і подальше змістовне дослідження виділених етапів. Способи вбивств, скоєних найманими особами, складаються з трьох етапів - підготовчий, етап безпосереднього скоєння злочину, приховування.

Підготовчий етап

У свою чергу перший етап - підготовчий, можна також диференціювати, з певною часткою умовності, на 3 підетапи:

1-й підетап включає в свій зміст виникнення у замовника умислу на вчинення вбивства і пошуки їм через посередника або безпосередньо виконавця (виконавців). Тривалість цього підетапу може бути різною - від декількох днів до декількох місяців, а іноді і років. Цей підетап завершується

домовленістю між виконавцем і замовником щодо умов скоєння злочину, розмірів і порядку отримання винагороди.

2-й підетап відрізняється, як правило, досить значним вмістом, оскільки саме тут розробляється план здійснення наміченого вбивства, обирається конкретна зброя чи інший засіб реалізації злочинного задуму. Злочинці збирають найдетальнішу і потрібну їм інформацію про спосіб життя, звички і поведінку, детальний розпорядок дня, захоплення, маршрути пересування, наявний транспорт, методи і форми охорони, інші запобіжні заходи, що застосовуються наміченою жертвою. На підставі аналізу отриманої інформації злочинці створюють один або кілька кримінальних сценаріїв «замовного» вбивства, оцінюють їх з точки зору ефективності. Як правило, виконавці спеціально виїжджають на місце майбутнього вбивства, знайомляться з обстановкою, намічають і уточнюють пункти для засідок і безпосереднього нападу, шляхи відходу і інші важливі обставини планованого злочину. На цьому ж підетапі перевіряють зброю, інші засоби вбивства, при необхідності відбувається їх пристосування до конкретної обстановці кримінального події.

Слід особливо підкреслити, що на другому підетапі може з'явитися нове обличчя, нова структурна ланка в злочинному ланцюгу - організатор «замовного» вбивства, який бере активну участь в розробці плану злочину, дає поради і рекомендації виконавцю, перевіряє і контролює його підготовку до реалізації обраного варіанти.

3-й підетап підготовки пов'язаний із здійсненням активних заходів щодо створення сприятливих умов скоєння вбивств. Наприклад, обладнання місць засідок і їх маскування, створення схованок для зберігання зброї і боєприпасів (іноді поблизу від місця вбивства) і т.д. У той же час необхідно відзначити, що цей підетап не є обов'язковим, оскільки підготовчі заходи, прийняті на двох перших підетапах, можуть бути, на думку злочинців, цілком достатніми для реалізації плану вбивства.

Етап здійснення найманого вбивства

Другий етап - безпосереднє вчинення найманого вбивства. Саме на цьому етапі відбувається реалізація злочинного умислу. Практичний зміст другого етапу в основному залежить від використовуваних типів і видів зброї та інших засобів вбивства, а також від обраного місця злочину, наявності та кваліфікації охорони потерпілого та інших заходів захисту. У зв'язку з цим дії найманих вбивць відбуваються, на жаль, в більшості випадків, ефективніше заходів захисту.

Етап приховування

1. Способи приховування трупа:

- переміщення трупа з місця злочину без укриття, знищення, розчленування, спотворення;
- переміщення трупа з подальшим його укриттям, знищенням, розчленуванням, спотворенням;
- часткове або повне знищення, спотворення, розчленування трупа на місці злочину.

В основному приховування трупа має місце у випадках:

- коли причина конфлікту, факту неприязних відносин, інші можливі мотиви злочину очевидні або відомі певному колу осіб;
- коли жертва і організатор знаходяться в родинних чи інших близьких стосунках (співжиття, інтимний зв'язок, партнерство по дрібному бізнесу).

2. Способи приховування матеріальних об'єктів:

- приховування знарядь злочину;
- приховування автотранспорту.
- приховування одягу, взуття та інших особистих речей жертви;

Однією з ознак "замовного" вбивства є залишення зброї (інших знарядь) на місці вчинення злочину або позбавлення від нього в процесі втечі.

3. Різні інсценування:

- інсценування, спрямовані на створення видимості іншої кримінальної події (наприклад, вбивство, поєднане з пограбуванням, або вчинене в бійці);
- прийоми, спрямовані на створення видимості події некримінального характеру (наприклад, смерть в результаті будь-якого тяжкого захворювання або по старості).

4. Прийоми, спрямовані на приховування фактичних даних. До них відносяться:

- прийоми приховування, що перешкоджають отриманню відомостей свідками (вибір місця і часу скоєння злочину, як правило, за місцем проживання жертви);
- прийоми приховування, що перешкоджають отриманню відомостей в процесі слідчих дій (виїзд виконавця в інші регіони; залучення виконавців з інших регіонів і країн; надання помилкових свідчень учасниками злочинної змови, забезпечення помилкового алібі; показання виконавця, який визнає факт вчинення ним вбивства, але вказує, що злочин їм було скоєно з якихось особистих мотивів; усунення свідків; тиск злочинців на очевидців і свідків з вимогою відмови від раніше даних свідчень; усунення виконавців і посередників).

2.3 Слідчі версії по різних ситуаціям

Вбито керівника великого державного або комерційного підприємства, акціонерного товариства, фінансово-кредитної установи, спільного підприємства.

Організатором злочину може бути:

1. Керівник фінансово-кредитної установи, керівник іншого підприємства.

Мотив злочину:

помста за неповернення боргу, кредиту;

- усунення конкурента у сфері діяльності, в якій перетинаються інтереси організатора і жертви;
- ухилення від виконання партнерських зобов'язань, інших договірних зобов'язань;
- ухилення від повернення боргу, кредиту;
- усунення конкурента на більш високій посаді;
- помста за повідомлення до правоохоронних органів про правопорушення, що вчиняються в ході здійснення ними виробничої, комерційної або іншої діяльності.

2. Лідер злочинного угруповання, "зłodій в законі". Мотив злочину:

- помста за повідомлення до правоохоронних органів інформації про факти вимагання, погроз, фізичного насильства;
- помста за відмову від прийняття умов з охорони (відмова від кримінальної "даху");
- помста за відмову виплачувати винагороду кримінальним структурам;
- помста за відмову надати кредит;
- помста за перехід під "дах" іншої кримінальної структури;
- залякування оточення жертви і інших керівників з метою прийняття ними висунутих кримінальними структурами вимог і умов.

Убитий "зłodій в законі", лідер злочинного угруповання.

Організатором злочину може бути:

1. Лідер конкуруючого злочинного угруповання. Мотиви злочину наступні:

- усунення конкурента під час розподілу сфери злочинного впливу, контролю конкретної території, діяльності певного підприємства або галузі;
- помста за вбивство лідера або членів конкуруючого угруповання;
- помста за повідомлення правоохоронним органам відомостей відносно членів його угруповання, про вчинення будь-яких злочинів, про підготовлювані злочини;

- усунення конкурента на заняття більш високої посади в кримінальній ієрархії;

2. Керівник підприємства, установи, фірми, підприємець. Мотиви злочину:

- помста за невиконання умов угоди щодо забезпечення безпеки, охороні від посягання інших злочинних груп;
- помста за неповернення отриманого кредиту, боргу;
- усунення особи, які вимагали гроші, майно;
- помста за заподіяння йому матеріальної, фізичної або моральної шкоди членами угруповання;
- усунення шантажиста.

3. Член угруповання. мотив:

- помста за те, що він був звинувачений у злочині (з ініціативи лідера або за його інформацією в правоохоронні органи), якого він не скоював;
- усунення перешкоди (в особі жертви) на заняття лідируючого положення в угрупованні;
- помста за якісь дії, на його погляд, що перешкоджають йому зайняти більш високе положення в угрупованні.

Вбито члена злочинного угруповання або особа, що перебувала раніше в угрупованні.

У числі можливих організаторів злочину можуть бути:

1. Лідер угруповання. Мотив злочину:

- помста за вихід з угруповання або перехід в інше;
- недопущення заняття лідируючого положення в угрупованні;
- помста за розтрату колективних засобів (кримінального "общака");
- помста за невиконання установки угруповання по здійсненню будь яких злочинних дій або не доведення їх до запланованого результату (вимагання відносно конкретної особи, "замовне" вбивство, вчинення великого пограбування);

- усунення небажаної особи в разі виявлення стеження, контролю з боку правоохоронних органів;
- помста за співпрацю з правоохоронними органами та надання правдивих свідчень в разі затримання;
- усунення небажаної особи після виконання ним "замовного" вбивства, пограбування банку або іншого тяжкого злочину;
- усунення свідка його вчинків, дій, які суперечать нормам і правилам, існуючим в кримінальному світі.

2. Лідер протиборчого угруповання. Мотив:

- помста за скоєння вбивства членів угруповання;
- помста за дачу викриваючих показань щодо членів угруповання;
- помста за розголошення якихось відомостей, які підривають його авторитет у злочинному середовищі (служба в збройних силах, співпраця з правоохоронними органами, здійснення вчинків, які за нормами кримінального світу заслуговують осуду і покарання).

3. Дрібний підприємець, керівник невеликого підприємства, фірми.

Мотив:

- помста за завдання матеріальної, фізичної або моральної шкоди;
- помста за неповернення боргу;
- усунення небажаного свідка (особи, яка вчинила в його інтересах будь-яке протиправне діяння);
- усунення небажаної особи (шантажиста).

Вбито лідера будь-якої партії, руху, кандидата на виборну посаду.

Організатором злочину може бути:

1. Лідер конкуруючої партії, руху, претендент на виборну посаду.

Мотив злочину:

- усунення конкурента на виборну посаду;
- зрив виборчої кампанії конкурента;
- прагнення отримати більшу кількість голосів;
- помста за критику, викриття, розголосу компрометуючих матеріалів;

- помста за повідомлення (надання) в правоохоронні органи інформації про вчинені правопорушення.

2. Лідер злочинного угруповання, що підтримує іншого кандидата, претендента. Мотив злочину:

- усунення суперника, підтримуваного його угрупованням, забезпечення йому перемоги і згодом отримання від нього будь-яких пільг, режиму сприяння в здійсненні ними кримінальної діяльності.

Вбито працівника засобів масової інформації.

Організаторами злочину можуть бути:

1. Лідер злочинного угруповання. Мотив злочину:

- помста за розголошення відомостей, які, з точки зору організатора, підривають авторитет в кримінальному світі;

- помста за невиконання вимог про опублікування компрометуючих, які викривають матеріалів щодо зазначеного йому особи;

- помста за відмову поділитися великим авторським гонораром.

2. Керівник установи, підприємства, акціонерного товариства. Мотив:

- помста за розголошення відомостей про протиправну діяльність, аморальну поведінку, скоєнні в минулому антигромадські вчинки, зв'язки з кримінальним світом, співпраці з оперативними службами правоохоронних органів;

- помста за критику;

- припинення журналістського розслідування про протиправну діяльність;

- помста за публічні виступи, що підривають, з його точки зору, авторитет у колі його спілкування.

3. Товариш по службі, колега. Мотив злочину:

- усунення конкурента на заняття керівної посади (керівник відділу, керівник програми), престижного місця в будь-якій програмі, газеті.

4. Інші особи. Мотив злочину:

- помста за критику;

- помста за розголошення будь-якої небажаної інформації;
- припинення журналістського розслідування.

Убитий дрібний підприємець, керівник невеликого підприємства, торгової точки.

Організатором злочину може бути:

1. Співзасновник, партнер по бізнесу. Мотив злочину:

- прагнення стати єдиним власником підприємства, фірми;
- отримання можливості одноосібно розпорядитися отриманим прибутком;
- заволодіння майном співзасновника, партнера;
- можливість вибору нового партнера, співзасновника на більш вигідних умовах поділу прибутку;
- заволодіння контрольним пакетом акцій підприємства, установи, акціями жертви;
- позбавлення від небажаного свідка злочинної, іншої незаконної діяльності;
- уникнути повернення боргу, виконання якихось партнерських зобов'язань;
- недопущення партнера, співзасновника на місце першого керівника підприємства, установи, фірми;
- помста за прагнення виходу зі "справи" і створення самостійної структури, здатної створити конкуренцію.

2. Лідер злочинного угруповання. Мотив злочину:

- помста за відмову виплачувати винагороду кримінальним структурам, відмова від послуг з охорони (кримінальної "даху"), за невиконання яких-небудь їх умов, вимог;
- залякування оточення жертви з метою прийняття ними умов, виконання вимог злочинних угруповань.

3. Дружина (чоловік), співмешканка (співмешканець), колишня дружина (чоловік). Мотив:

- заволодіння майном жертви;
- заволодіння спільно нажитим майном;
- недопущення розділу майна напередодні розлучення;
- отримання свободи у виборі партнера.

Вбито керівника правоохоронного органу.

Організаторами злочину можуть бути:

1. Керівник кримінальних структур. Мотиви злочину:

- залякування працівників правоохоронних органів, які ведуть непримиренну боротьбу зі злочинністю;
- недопущення прийняття жертвою будь-яких заходів, які зачіпають інтереси злочинного світу (закриття казино, гральних клубів, нічних розважальних закладів, припинення іншої незаконної діяльності);
- припинення розпочатого розслідування стосовно членів злочинного угруповання;
- припинення розголошення будь-якої інформації про лідера або членах угруповання, що підриває їх авторитет в кримінальному середовищі (вбивство "зłodія в законі", заволодіння кримінальним "общаком", співпраця з правоохоронними органами).

2. Товариші по службі, підлеглі. Мотив злочину:

- недопущення розголосу злочинної діяльності, скоєних зловживань;
- уникнути притягнення до відповідальності за протиправні діяння;
- отримання можливості займатися будь-якою протиправною діяльністю, яка припинялась керівником;
- помста за пониження в посаді, званні, звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності, переклад з управлінського апарату в нижчі підрозділи;
- помста за критику;
- недопущення можливості висунення на більш високу посаду, на яку претендує інший співробітник.

Вбито особу, яка здійснює паразитичний спосіб життя, зловживає спиртним.

Такі особи можуть усуватися з ініціативи:

1. Близьких родичів (чоловік, дружина, мати, батько, син, дочка, брати, сестри), колишнього подружжя, співмешканців. Мотив злочину:

- позбавлення від особи, що створює нестерпні умови для життя членів сім'ї;

- отримання свободи у виборі партнера, чоловіка;

- заволодіння майном жертви або спільного майна напередодні розлучення або розриву відносин.

2. Псевдопокупця чи інших осіб, які виявили бажання шахрайським шляхом заволодіти житлом і іншим цінним майном жертви. Мотив злочину:

- заволодіння квартирою жертви.

3. Керівників кримінальних структур. Мотив злочину:

- заволодіння житлом і майном жертви.

4. Псевдофірм, що укладають договір про довічне утримання клієнта в обмін на його квартиру, майно після смерті. Мотив злочину:

- заволодіння житлом і цінним майном жертви.

Вбито особу, що не є керівником, підприємцем, яка не перебуває у злочинних угрупованнях, що має приватизоване житло, цінне майно)

Подібні особи можуть бути усунені за "замовленням":

1. Дружини (чоловік і жінка) напередодні розлучення, співмешканця (співмешканки) напередодні розриву відносин. Мотив злочину:

- прагнення заволодіти майном жертви або спільним майном;

- помста за розрив відносин;

- ревності.

2. Колишнього чоловіка (дружини), колишнього співмешканця (співмешканки). Мотив:

- отримання можливості успадкування майна або його заволодіння будь-яким іншим шляхом;

- помста за розрив відносин;
- помста за подружню зраду.

3. Інших близьких родичів (дочок, синів, онуків, братів, сестер). Мотив:

- заволодіння майном;
- заволодіння житлом;
- усунення особи, яка потребує турботи і догляду.

4. Коханців дружини, коханок чоловіка (часто за спільною ініціативою названих осіб). Мотив злочину:

- реалізація намірів узаконити свої стосунки зі своїм партнером (партнеркою);

- ревності;
- помста за розрив відносин;
- усунення суперника (суперниці) в любовному "трикутнику".

Вбито особу похилого віку, яка страждає на психічні захворювання.

Організатори злочину:

1. Родичі. Мотив злочину:

- заволодіння житлом і майном;
- позбавлення від обов'язків по догляду та утримання жертви.

2. Працівники комунальних служб. Мотив злочину:

- заволодіння житлом жертви.

3. Кримінальні структури.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА РОЗКРИТТЯ ВБИВСТВ НА ЗАМОВЛЕННЯ

3.1 Етапи розслідування вбивств на замовлення.

Початковий етап розслідування вбивств на замовлення. Склад і структура тактичної операції залежать від конкретної слідчої ситуації, яка склалася у справі до початку огляду місця події.

У найбільш типову тактичну операцію входять наступні структурні елементи:

1. Огляд місця події. Цю слідчу дію проводить слідчий за участю експерта-криміналіста. При складних об'єктах огляду у виконанні цієї процесуальної дії можуть брати участь кілька слідчих і експертів-криміналістів. У цьому випадку один зі слідчих приймає на себе керівництво розслідуванням.

2. Зовнішній огляд трупа на місці його виявлення. Проходить за участю слідчого та судово-медичного експерта. У разі необхідності запрошується і інший фахівець.

3. Призначення судово-медичної експертизи трупа в залежності від ситуації в інших експертизах, пов'язаних з дослідженням трупа.

4. Переслідування злочинців по «гарячих» слідах - за допомогою службово-розшукової собаки, за наявними прикметами і напрямком, вказаному очевидцями. Цей важливий пошуковий захід виконують інспектор-кінолог, оперативні працівники, співробітники підрозділу силової підтримки.

5. Обстеження («прочісування») навколишньої території здійснюється оперативними працівниками. Згідно зі статистикою, не менше ніж за 10% оглядів місць подій, за межами цієї слідчої дії були виявлені важливі речові докази. У проведенні цього пошукового заходу беруть участь оперативні працівники. У разі виявлення об'єктів, які можуть мати сенс для справи, межі

слідчого огляду розширюються, до участі в ньому слідчий може залучити будь-яких фахівців.

6. Перекриття можливих шляхів відходу (втечі) злочинців. До участі у відтворенні цього пошуково-загороджувального заходу залучається особовий склад сусідніх з місцем події відділів МВС, а також у разі необхідності за допомогою інших правоохоронних органів і структур.

7. Подвірно-поквартирний обхід та проведення розвідувальних опитувань з метою встановлення очевидців та отримання інформації про підозрюваних. Цей пошуковий захід проводиться дільничним уповноваженим і оперативними працівниками.

Огляд місця події

Місце виявлення трупа досліджується з метою з'ясування наступного:

- чи є місце виявлення трупа місцем, де скоєно вбивство; чи немає підстав припускати, що труп доставлений на це місце транспортом; що схованка трупа заздалегідь підготовлена;
- які заходи приймалися до приховування трупа; наскільки вони можуть свідчити про особливу підготовленість сконання цього злочину;
- чи немає ознак, що схованка трупа попередньо вивчалася;
- чи є підстави для припущення, що потерпілий доставлений до місця вбивства живим;
- чи не дає загальна картина вбивства підстав припускати, що вбивство скоєне зі спеціально підготовленого укриття. У таких ситуаціях необхідний пошук такого місця, а при виявленні - детальне вивчення з метою пошуку знаряддя вбивства, слідів злочинців.

Якщо на місці злочину залишено зброю, воно підлягає детальному огляду для виявлення відбитків пальців. Ні в якому разі не слід розбирати зброю на місці, а при огляді необхідно дотримуватися обережності, щоб не пошкодити і не знищити відбитки пальців;

- при виявленні трупа на сходовому майданчику, біля ліфта, в кабіні ліфта, під'їзді будинку — чи немає місць, де вбивці могли очікувати жертву.

При виявленні оглянути з метою пошуку відбитків пальців, слідів ніг, недопалків, боєприпасів, слідів від знаряддя вбивства, а можливо, самого знаряддя вбивства;

- при виявленні трупа в кабіні ліфта вона підлягає детальному вивченню з метою пошуку слідів на підлозі, на стінах, слідів крові, можливо, кинутих предметів, що належать злочинцю;

- при виявленні трупа з ознаками нанесення тілесних ушкоджень колючо-ріжучою, тупою, вогнепальною зброєю - досліджувати не тільки саме місце виявлення трупа, а, розширивши межі огляду, вивчити прилеглі ділянки місцевості, сміттєві ящики, контейнери для побутових відходів, газони, кущі з метою пошуку знаряддя вбивства. Обсяг простору, що підлягає дослідженню, визначається в залежності від передбачуваної загальної картини вбивства, за напрямками передбачуваного відходу (від'їзду) злочинців з місця скоєння злочину;

- при виявленні трупа на місці вибуху необхідно за допомогою фахівця зафіксувати і детально описати осередок вибуху і провести пошук деталей вибухового пристрою;

- за наявності підстав для висновку, що труп переміщений, за загальними правилами в ході огляду місця події вживаються заходи до виявлення маршруту переміщення, пошуку місця, де скоєне саме вбивство, і дослідженню їх.

Ознаки, що дають підставу для висунення версії, що в даному випадку скоєне наймане вбивство, можуть бути виявлені при огляді трупа: при здійсненні вбивства з вогнепальної зброї постріли найчастіше виробляються в потилицю ззаду, в область лівої лопатки, попадання снарядів відрізняються точністю.

Іноді постріл робиться в упор, однак, як правило, вбивця стріляє з більш-менш далекої відстані, а при наявності заздалегідь підготовленого укриття - взагалі здалеку.

При скоєнні вбивств колючо-ріжучою зброєю найбільш характерним

буде нанесення ударів ззаду, в скроню, в область серця. Удари в більшості випадків наносяться зі значною силою. Можливо нанесення ударів фінським ножом, десантним ножом, багнетом з певним ступенем кваліфікації, характерною для спеціального навчання (питання про це може бути поставлений фахівцям військовим судовим медикам або педагогічному складу спеціальної підготовки десантників).

Вміле застосування колючо-ріжучої зброї, з урахуванням ситуації, що склалася (наприклад, в людному місці) може свідчити про те, що найманий вбивця - професіонал. Удари в таких випадках наносяться інтенсивно, швидко, несподівано для жертви і, навпаки, множинність, хаотичність ножових поранень буде свідчити про те, що вбивця погано володіє зброєю, докладав чимало зусиль, щоб потерпілий не залишився в живих; наймані вбивства за допомогою нанесення ударів різними випадковими твердими предметами зустрічаються не так вже й часто і можуть служити основою для припущень, що для скоєння злочину були залучені малодосвідчені випадкові люди; іноді для здійснення найманих вбивств застосовують зашморгу.

При здійсненні найманих вбивств за допомогою отрутохімікатів, пошкоджень на тілі потерпілого може не бути зовсім. Типова схема таких вбивств - запрошення майбутньої жертви до спільного застілля, де йому непомітно в їжу чи напої буде підсипана отрута. Слід звертати в таких ситуаціях увагу на забарвлення шкірних покривів, специфічний колір трупних плям, пошкодження слизових оболонок рота, гортані, носа, на що може вказати фахівець в галузі судової медицини, який бере участь в огляді, або помітити слідчий, що знає судову медицину.

Оглядаючи труп, слід звернути увагу на наступні обставини, при яких версія про наймане вбивство може стати вельми можливою:

- наявність слідів тортур: опіків, великих синців на шкірних покривах, в м'яких тканинах, опіків з яскраво вираженими контурами електропраски, електропаяльника, опіків в задньому проході з проникненням в пряму кишку, на статевих органах;

- труп пов'язаний; пов'язаний і з вантажем скинутий у водойму (в таких ситуаціях занурення потерпілого в воду може бути прижиттєвим і смерть настає від утоплення);

- температура тіла і розташування трупних плям вказують на переміщення трупа, можливо, з метою його приховання;

- спотворене обличчя, вилучення та знищення документів, повне роздягання тіла при відсутності одягу і взуття на місці виявлення трупа - з метою спроби ускладнити встановлення особи потерпілого.

Якщо при здійсненні вбивства використано вибухову речовину, то в ході огляду місця події та трупа слід шукати такий вихідний матеріал, як залишки вибухового пристрою і вибухових речовин, які можуть вказати на ступінь підготовленості до здійснення вбивства саме таким способом.

У всіх випадках необхідно досліджувати саму обстановку скоєння вбивства: де воно відбулося, в який час, чи немає підстав вважати, що за потерпілими або транспортними засобами, на яких вони пересувалися, встановлювалося спеціальне стеження.

Пошук і допит свідків

Грунтовно підготовлене наймане вбивство, якщо не виключає зовсім, то зводить до мінімуму коло осіб, які стали очевидцями того, що сталося, обізнані про його підготовку, розробку плану. Тому виявлення свідків, що здатні повідомити слідству обставини, які пов'язані з організацією такого вбивства, намірами наймача, можливими причинами скоєння цього злочину, підготовкою до його скоєння безпосередніх виконавців вимагає оперативного і слідчого вміння.

Ще не завершивши огляд місця події або відразу ж після його закінчення слід:

- організувати подвірний (поквартирний) обхід з метою виявлення можливих очевидців або самого факту вбивства або безпосередньо попередніх і наступних йому обставин. Його основне завдання - збір даних про можливих злочинців, їх зовнішній вигляд, місце очікування жертви,

напрямок, звідки вони прийшли і куди могли сховатися. Вжити заходів до виявлення осіб, які перебували поблизу місця вбивства, або місця приховування трупа, на можливих шляхах підходу і відходу до місця і від місця вбивства (приховування трупа).

В ході допиту таких осіб можна встановити час вбивства, місце, де злочинці (найманці) могли очікувати появи потерпілого, їх зовнішні і поведінкові ознаки; розкрити деякі деталі механізму вбивства і його підготовки; з'ясувати хоча б фрагменти номерів, марку, колір, індивідуальні ознаки, якщо вбивці використовували автотранспорт.

Показання свідків, здатних описати зовнішні ознаки учасників цього злочину (найманців, приховувачів), використовуються в тому числі для складання фотороботів. Ці особи можуть бути притягнуті до участі в пошукових заходах, а потім допитані в якості свідків за результатами цих заходів.

Якщо особистість потерпілого встановлена на місці, то проводяться допити його родичів, знайомих, товаришів по службі, сусідів за місцем проживання. Основні питання, які при цьому з'ясовуються:

- які соціальні, ділові ролі виконував потерпілий, чим займався, з ким був пов'язаний за місцем проживання і роботи;
- чи немає відомостей про виникаючі в зв'язку з діловими і особистісними відносинами конфліктами між потерпілим і його оточенням, який зміст цих конфліктів, на якому ґрунті вони виникали, як давно. Особлива увага при цьому звертається на конфлікти на ґрунті грошових відносин, можливої тіньової комерційної діяльності, обізнаність про приватну підприємницьку діяльність яка пов'язана з потерпілою особою, обізнаність потерпілого компрометованих даних про будь-кого і ін.;
- не висловлював потерпілий під час, близьке до його загибелі, побоювань щодо нього самого і його близьких;
- чи не було напередодні помітно негативних змін в образі життя і поведінці потерпілого: боязні розправи, прагнення не виходити на вулицю в

певні дні та години, тривоги при телефонних дзвінках, дзвінках в двері, спроб вести приховані навіть від близьких телефонні переговори, побоювання при пересуванні по вулиці і в транспорті близьких йому осіб і т.п.;

- чи не ділився потерпілий з ким-небудь з оточення про те, що відбувалися з ним незадовго до події неприємні зустрічі, розмови; який був їх зміст; чи не казав він про погрози на його адресу, щодо членів його сім'ї;

- чи не здійснював актів купівлі-продажу, дарування, заповіту майнових і немайнових прав, хто виступав сторонами цих правових актів;

- чи не давав в борг і не позичав великих сум грошей, кому або у кого, коли саме, на який термін, на яких умовах, коли повинен був повернути, з яких коштів збирався це зробити;

- хто ще може мати або має вищезазначену інформацію (про конфлікти, побоювання і ін.).

В ході допитів будь-яких свідків доцільно з'ясовувати коло зв'язків потерпілого, їх характеристики, взаємини з потерпілим, місця роботи, адреси, телефони.

Допитуючи свідків у даній категорії справ, слід враховувати їх настороженість, пов'язану з незвичністю того, що сталося, можливу розправу за дачу правдивих показань. Тому необхідно керуватися рекомендаціями, що даються слідчою тактикою: мати в своєму розпорядженні матеріали для поточної оцінки показань в ході допиту, використовувати тактичні прийоми зняття стресових напруг, вміло формулювати і ставити питання, роз'яснювати обов'язки органів розслідування дотримуватися таємниці слідства, можливість вжиття заходів для забезпечення безпеки свідків. Слід мати на увазі, що особа, допитувана в якості свідка, може бути наймачем, тому необхідно поставити контрольні і уточнюючі питання.

Дослідження документів

Приступаючи до перевірки версії про можливе вбивство по найму, якщо потерпілим є працівник комерційного банківського або іншого підприємства, будь-якої організаційно-правової форми, потрібно перш за все

детально дослідити діяльність зазначеного підприємства.

З цією метою слід:

- вивчити статут та інші статутні документи підприємства, звернути увагу на склад засновників, їх взаємини і обов'язки, встановлені установчим договором, предмет діяльності підприємства, умови формування фондів, склад нерухомого та рухомого майна, їх належність, характер взаємних розрахунків і розподілу прибутку, організаційні форми діяльності;

- досліджувати документи, що відображають договірні відносини між контрагентами. Вивчити характер і зміст договірних зобов'язань: рівноправність договорів, можливу наявність в них вказівок на зобов'язання, які не передбачені предметом діяльності, умови надання кредитів і взаємних розрахунків, обов'язок надання кредитів або попередніх оплат підприємствам, з якими у даного підприємства не існує договірних відносин, приватні кредитні зобов'язання фізичних осіб. Слід з'ясувати, чи не було випадків попередніх оплат поставок товарів і послуг, які тривалий час не реалізуються;

- досліджувати банківські операції, їх законність і обґрунтованість, наявність отриманих та переданих іншим юридичним особам прострочених банківських кредитів, умови їх отримання, порядок нарахування та розмір банківського відсотка.

Слід при цьому враховувати, що безліч конфліктних ситуацій спостерігається саме в сфері кредитно-банківських відносин, ряд співробітників банківських комерційних установ пов'язані з мафіозними структурами, при наданні кредитів комерційними банками порушується порядок проведення цих операцій, кредити надаються без належних гарантій, явно розраховуються на наступні неплатежі при повній обізнаності банківських працівників про те, що товари і послуги, під які береться кредит, фактично надані не будуть, кредити даються за домовленістю між приватними особами;

- вивчити чорнову документацію, що вилучається в ході виїмок або обшуків. У них можуть міститися записи про "тіньових" кредитно-грошових товарних операціях, кредитні розписки, не зафіксовані офіційно боргові зобов'язання і пов'язані з ним особи;

- вилучити і досліджувати записні книжки і пам'ятні записи потерпілого з метою встановлення адресів і телефонів осіб, з якими потерпілий мав приховані ділові та кредитно-фінансові зв'язки, відомості про боргові зобов'язання. Такі особи можуть бути наймачами або посередниками;

- вивчити інформацію, передану по технічним каналам зв'язку, що зберігається в пам'яті комп'ютерів, які належать фірмі, особисто потерпілому, іншим зацікавленим особам; використовувати матеріали оперативно-розшукової діяльності.

Оперативно-розшукові заходи

Прихованість обставин, які спричинили за собою наймане вбивство, обмеженість кола осіб, обізнаних про них, законспірованість наймача та посередника, спеціально організоване наймачем власне алібі за умови, що безпосереднім виконавцем вбивства він не є, явні та приховані протидії слідству навіть свідків, то становище, що найманці, навіть будучи встановлені та викриті в безпосередньому скоєнні вбивства, найімовірніше, ні наймача, ні посередника не назвуть, а в ряді випадків наймача зовсім не знають - зумовлює труднощі, які виникають перед попереднім слідством.

З цих причин вже на початку розслідування справи про вбивство, де є підстави для висунення версії, що воно вчинене за наймом, можна рекомендувати організацію слідчо-оперативної групи, до складу якої в залежності від складності ситуації можуть входити кілька слідчих і оперативних працівників різних органів і їх підрозділів.

Переслідування по гарячих слідах

Якщо з моменту скоєння вбивства і до прибуття на місце події пройшло не більше ніж півтори години, то повинні бути негайно організовані загороджувально-пошукові заходи:

1) переслідування виконавців вбивства з використанням транспортних засобів правоохоронних органів, обладнаних спеціальними сигналами і засобами оперативного зв'язку, перекриття можливих шляхів відходу (від'їзду) злочинців. Оперативні групи переслідування повинні бути готові до збройного опору, а тому відповідним чином оснащені;

2) негайне звернення до даних криміналістичних та оперативних обліків:

- в тих випадках, коли встановлені на місці прикмети злочинців, перевірити, чи не враховані ці особи за зовнішніми і поведінковими ознаками; запідозрених негайно перевірити;

- при виявленні на місці події слідів рук здійснити перевірку по монопальцевій і десятипальцевій криміналістичним картотекам;

- при наявності даних, що хтось із злочинців мав кличку (показання очевидців), перевірити по відповідній картотеці;

3) включити в розшук найманих убивць сили зовнішньої служби поліції, пости і служби патрульної поліції, оперативні наряди КОРДу, інші спецслужби;

4) організувати перевірки силами працівників поліції відомих органам місць концентрації кримінально-злочинних контингентів, притонів наркоманів, що може дати результати за умови хоча б приблизного встановлення зовнішніх і поведінкових ознак виконавців вбивства;

5) організувати і провести подвірні (поквартирні) обходи з метою виявлення можливих свідків: очевидців вбивства, осіб, які бачили якихось підозрілих людей під час, близьке до скоєння вбивства, в районі місця вбивства. Основне завдання - встановлення зовнішніх і поведінкових ознак убивць;

6) провести розвідувальне опитування осіб, які з різних причин могли

перебувати поблизу місця скоєння вбивства (місця виявлення трупа), на можливих шляхах підходу (під'їзду) і відходу (від'їзду) найманих вбивць, в місцях, де виявлена засідка, в якій знаходилися наймані вбивці до скоєння злочину і звідки могли провести постріли. Метою цих дій є встановлення осіб, які бачили злочинців і можуть описати їх прикмети. Зазначені особи при встановленні їх в подальшому повинні бути допитані;

7) організувати пошук транспортних засобів, які могли бути використані;

8) при встановленні зовнішніх і поведінкових ознак найманих вбивць включити в розшук засоби масової інформації: радіо, телебачення, масові друковані видання;

9) використовувати можливості оперативного орієнтування на розшук найманців правоохоронних органів.

Пошукові оперативно-розшукові заходи за дорученням слідчого

Якщо перераховані вище оперативно-розшукові заходи розраховані на пошук найманців, то заходи щодо встановлення наймачів, посібників, приховувачів проводяться оперативними силами слідчо-оперативної групи у відповідності із загальним планом, який складається слідчим, керівним групою, і поєднуються з проведеними у справі слідчими діями. У цих планах передбачається наступне:

1) виконання доручень слідчого з вивчення комерційним структурам, де працював потерпілий, а також де передбачається знаходження наймача:

- негласне вивчення статутних документів, а так само іншої документації, що характеризують діяльність комерційної структури (підприємства), комерційні та інші зв'язки цієї структури;

- проведення в цій структурі розвідувальних заходів для встановлення фактів можливої позастатутних та заборонених законом діяльності, причетних до неї осіб, їх взаємовідносин;

- чи немає в цій структурі фактів прихованих (протизаконних) фінансових операцій, а в тому числі з іноземною валютою, конфліктів на

основі кредитно-боргових відносин, неналежній діяльності, поділу прибутку, "тіньових" доходів; якщо такі факти мали місце, то хто саме причетний до цього, яке відношення до цих тіньовим фактами мав потерпілий, як ставився до цього і до осіб, причетних до цієї діяльності, не висловлював чи загроз, що викриє цю діяльність;

- чи не було до потерпілого візитів осіб, які не мають безпосереднього відношення до діяльності підприємства, не велися якісь переговори конфіденційного характеру, в тому числі в неробочий час;

2) проведення за планом роботи по справі розвідувальних заходів в комерційних та інших підприємствах, до яких по діловим міркуванням або за власними зв'язками мав відношення потерпілий. При цьому з'ясовуються приблизно ті ж питання, а також робляться спроби з'ясування можливих конфліктних ситуацій, що мають відношення до потерпілого, їх зміст;

3) оперативний аналіз змісту телефонних переговорів, прослуховування яких санкціоновано судовими органами, по домашньому і службовому телефонами потерпілого, за телефонним зв'язком осіб, з якими потерпілий мав ділові та особисті стосунки; оперативна перевірка осіб, зміст телефонних переговорів які мають відношення до вбивства, його обставини. Прослуховування телефонних переговорів може сприяти отриманню необхідної слідству інформації щодо осіб, можливо причетних до вбивства, про факти, що мають відношення до сформованих міжособистісних конфліктів потерпілого з його діловим та іншим оточенням, змісту самої конфліктної ситуації. Телефонні і інші переговори працівників комерційних структур, до яких мав відношення потерпілий, можуть розкрити не тільки зміст конфліктної ситуації, що обумовило вчинення вбивства потерпілого найманцями, а й взаємовідносини в середині цих структур і з діловими контрагентами, окремих обставин діяльності потерпілого, зв'язків останнього, припущення по тому, з яких причин і ким інспіровано вбивство. Часом можна очікувати, що буде прямо названо ім'я наймача.

При розслідуванні потрібно вирішити питання про прослуховування телефонних переговорів передбачуваних наймача і найманців, оскільки можливий шантаж щодо цих осіб після скоєння злочину.

Наступний етап розслідування

Наступні слідчі дії спрямовуються на здійснення процесу доказування у справі: збирання, дослідження й оцінку доказів, затримання, арешт і притягнення до кримінальної відповідальності наймачів, посібників, найманців, приховувачів, доведення їх вини у вчиненні найманого вбивства.

Обшук і вилучення

Як вже зазначалося вище, в залежності від ситуації, слідчі дії у цих справах проводяться одночасно у всіх осіб, які брали участь в підготовці, вчиненні найманого вбивства, приховуванні його наслідків. Якщо одночасне проведення обшуків вже неможливо, то в усякому разі обшуки за місцями проживання та роботи наймача, посібників і найманців проводяться в першу чергу і негайно.

Під час обшуку на робочому місці і за місцем проживання наймача звертається увага на виявлення та вилучення, крім речових об'єктів, що визначаються залежно від конкретного змісту розслідуваної події злочину, різного роду офіційних і неофіційних документів (договорів, зобов'язань, векселів, записів, чорнових ділових документів, записників, комп'ютерних дисків і т. п.), які можуть свідчити про зміст виникнення між наймачем і потерпілим конфліктних ситуацій, про протиправні та злочинні дії наймача, що послужили по суті причиною організації вбивства по найму.

В ході виїмки і за місцем роботи наймача і його ділових контрагентів вилучаються документи. Вони і є основою встановлення зв'язків наймача, змісту його протиправної діяльності, оприлюднення якої було йому небезпечно, загрожувало притягненням до кримінальної відповідальності та іншими негативними для наймача наслідками.

Допит наймача

Допит наймача має суттєві складності. Наймач менш за інших учасників буде схильний давати правдиві свідчення. У тих випадках, коли він відмовляється від причетності до вбивства потерпілого його допитують питаннями, що пов'язані з його комерційною та іншою діяльністю. Подальші питання стосуються особистості потерпілого, взаємовідносин з ним, давності і характеру знайомства, ділових відносин з потерпілим, ділових зв'язків, укладених контрактів, про які знав потерпілий, конкуренції, можливих боргових та інших невиконаних зобов'язань, до яких мав відношення і потерпілий. Суттєвим є й питання про те, кому була вигідна смерть потерпілого.

Такий допит має проводитися з пред'явленням вже зібраних доказових матеріалів: документів, результатів їх досліджень, записів і записок, що підтверджують зв'язок з потерпілим, наявність з ним конфліктних відносин і т.п.

У ситуації, коли наймач визнає себе винним в наймі вбивць, йому необхідно, крім перерахованих, задати ряд контрольних питань, які ставилися або будуть поставлені посереднику і найманцям, щодо деталей змови про здійснення вбивства потерпілого, доказів його причетності до вбивства, виплаченої їм винагороди і кому вона виплачувалася, наявності та місцезнаходження речових об'єктів, які можуть бути доказами, і ін.

Допит виконавців

Допит найманців проводиться в порядку, який залежить від ситуацій їх затримання: в результаті первинних і невідкладних оперативно-пошукових заходів; при проведенні слідчих дій та заходів, спрямованих безпосередньо на пошук виконавців вбивства; за показаннями наймача або посередника. Найманці нерідко, навіть, визнаючи себе винними в скоєнні вбивства потерпілого, не схильні видавати ні наймачів, ні посередників, а пояснюють вчинення ними вбивства іншими причинами: міжособистісним конфліктом, на основі хуліганства, під час випадкової сварки, помилково і т. П. Тому необхідно перед допитом зібрати максимальну кількість доказів того,

що вбивство скоєно саме по найму: відсутність міжособистісних зв'язків найманців з потерпілим, нереальність виникнення конфлікту, відсутність конфліктної ситуації.

Якщо до виробництва допиту вилучені речові докази, що підтверджують участь затриманих найманців в безпосередньому скоєнні вбивства, то після вільної розповіді пред'являються ці докази і про кожного з них докладно допитується найманець: де придбано або від кого отримано знаряддя вбивства; коли і за яку ціну придбано; де зберігалось і для яких цілей; скільки разів і в зв'язку з чим використовувалося; чи немає інших речових об'єктів, що мають відношення до скоєного вбивства; чи мала місце змова з приводу вчинення цього злочину.

Якщо найманець схильний давати правдиві показання, то з'ясовуються всі подробиці домовленості з наймачем або посередником, деталі змови про здійснення вбивства, місце, спосіб, прийомах приховування слідів, про те, які докази повинен представити найманець наймачеві або посереднику, що вбивство їм скоєно, яким чином, коли і якими частинами отримав обумовлену винагороду; як цими засобами розпорядився; де в даний момент знаходяться гроші та інші цінності, отримані за вчинення вбивства, знаряддя вбивства, засоби маскування, якщо вони були, інші речові докази. Показання найманця докладно фіксуються, перевіряються, причому обов'язково в напрямку отримання об'єктивних доказів. Слід вживати всіх можливих заходів (об'єктивізація показань шляхом перевірки показань на місці, пошук речових об'єктів, що можуть стати доказами у справі, збір інформації, що свідчить про змову з наймачем або посередником) до об'єктивного підтвердження версії про вчинення вбивства по найму, до того, щоб всі ці факти були перевірені при провадженні очної ставки.

Допит посередника

Допит посередника, який є сполучною ланкою між наймачем і найманцем, здійснюється тоді, коли є підстави вважати, що виконавці

вбивства найняті за його посередництвом, що буває не завжди. Якщо посередник спочатку дав правдиві свідчення, то йому ставляться питання про те, наскільки добре йому відомий наймач, коли і за яких обставин він з наймачем познайомився, які взаємовідносини між ними, чи був посередник чимось зобов'язаний наймачу, чому наймач звернувся саме до нього, чи звертався до кого-небудь ще, чому там отримав відмову, як посередник знайшов найманця, чому звернувся саме до нього, яку винагороду зобов'язаний був виплатити, які докази вбивства потерпілого повинен був представити, чи представив і в якому вигляді, чи отримав винагороду відразу або по частинах, як мав намір цією винагородою розпорядитися і як розпорядився в дійсності, де ця винагорода або його частини знаходяться в даний час.

Крім того, посередник допитується щодо даних, що характеризують найманця, про його минуле, як з ним познайомився, як пов'язаний в минулому, з ким пов'язаний в даний час.

Показання наймача, найманців і посередників обов'язково перевіряються в ході дослідження перерахованих вище документів, огляду місця події за участю допитаної особи, допитів свідків, на яких вони в своїх свідченнях посилаються, дослідження інших доказів.

Призначення судових експертиз

Балістична експертиза з'ясовує:

- придатність виявленої зброї для стрільби;
- збіг пристрою та складу патронів, виявлених у підозрюваних, і кулі, витягнутої з трупа, боєприпасів і гільз, виявлених на місці події;
- належність витягнутої з трупа кулі до конкретного екземпляру зброї.

Дактилоскопічна експертиза:

- вирішуються питання тотожності людини по відбитках пальців, вилучених на місці події або на грошових купюрах, знайдених у передбачуваного виконавця, посередника.

Почеркознавча експертиза:

- встановлення приналежності почерку на записах, виявлених на місці злочину або перехоплених в слідчому ізоляторі, конкретній особі (виконавцеві, організатору, посереднику).

Судово-медичні експертизи вирішують питання:

- про причини і давності настання смерті потерпілого;
- про збіг групи крові в слідах (на одязі, знарядді злочину) підозрюваного з групою крові потерпілого;
- про подібність або відмінність волосся, отриманих від підозрюваного, і волосся, виявлених на місці події.

При розслідуванні зазначених злочинів може бути успішно використаний метод генотипоскопії. Він дозволяє вирішити наступні питання:

- встановлення походження крові, виділень людського організму від конкретної особи;
- об'єднання кількох аналогічних злочинів, якщо їх скоїла одна особа і залишило сліди біологічного походження;
- визначення належності виявлених в різних місцях частин трупа одному або різних тіл.

3.2 Методика розслідування вбивств

Класифікація методик розслідування вбивств

Залежно від способу вчинення можна виділити вбивства, що скоюються з використанням будь-яких знарядь, та вбивства, що скоюються з використанням вибухових, отруйних речовин, вогненебезпечних засобів.

Залежно від характеру зброї можна назвати вбивства із застосуванням холодної зброї, вогнепальної зброї, предметів побутового призначення чи випадково виявлених злочинцем дома злочину, і навіть вбивства з

допомогою транспортних засобів. Вбивці можуть використовувати для позбавлення життя кілька знарядь, їхнє поєднання.

Залежно від характеру дій, вкладених у безпосереднє позбавлення життя, можна назвати вбивства, скоєні шляхом утоплення, удушення, завдання тілесних ушкоджень, спалення, скидання з висоти. У деяких випадках вбивство може бути скоєно шляхом бездіяльності (наприклад, паралізованого хворого перестають годувати, і він помирає від виснаження).

З місця скоєння злочину, можна назвати вбивства у приміщенні (житлове чи нежитлове), на відкритій території, на транспорті.

Виходячи з характеристики особистості вбивць, важливо виділити такі підстави для побудови методик розслідувань вбивств, як, наприклад: за статевою приналежністю - вбивства, скоєні чоловіками та (або) жінками; залежно від віку - скоєні малолітніми, неповнолітніми та дорослими; залежно від сімейного стану - одруженими (заміжними) та неодруженими (незаміжними); виходячи з психічного стану — скоєні особами, які не страждають на психічні відхилення, особи з психічними відхиленнями, що не виключають осудності, неосудними особами, які перебувають на обліку у психіатра.

Як основу класифікації вбивств можна назвати також особливості характеристики особистості жертв залежно від статі, віку, психічного стану, здоров'я потерпілих. Чимале значення для розслідування вбивств має вивчення способу життя жертви, що передує вбивству, її характеристики в побуті, за місцем навчання, роботи. Виходячи з цього можна виділити вбивства щодо жертв, що характеризувалися до злочину позитивно, не мали судимостей, адміністративних стягнень, і жертв, що характеризувалися негативно, мали в минулому судимість, притягувалися до адміністративної відповідальності, які раніше йшли з дому, схильних до бродячого способу життя, зв'язків.

Як основа класифікації може бути обраний і такий елемент криміналістичної характеристики, як мотив. З цієї підстави можна виділити

вбивства, які здійснюються з корисливих спонукань, неприязних відносин, за мотивами ненависті, релігійної, расової ворожнечі, бажання приборати суперника (суперницю); за сексуальними мотивами. У свою чергу, серед корисливих мотивів можна виділити, наприклад, мотив, пов'язаний із прагненням вбивці заволодіти грошима жертви, іншим її майном (речі, цінні папери). Виходячи з часу вчинення, виділяють вбивства, що скоюються в ранкові, денні, вечірні, нічні години. Залежно від пори року - скоєні навесні, влітку, восени, взимку. Залежно від навколишніх умов, складаються на даний момент скоєння злочину, можна назвати вбивства, скоєні за умов мирного часу, воєнного часу, надзвичайного стану (ситуації), воєнного стану. Залежно від сфери життя, в якій вчиняється злочин, останні можна класифікувати на вбивства, що скоюються на побутовому ґрунті, вбивства, що скоюються в підприємницькій сфері, вбивства, які скоюють у кримінальному середовищі, у політичній сфері. Згрупувати злочини можна і за ознаками слідчих ситуацій, що складаються. Слідча ситуація - це об'єктивна категорія криміналістики, яка характеризує обстановку розслідування будь-якого злочину. Разом з тим вона містить у собі інформацію про процеси та структуру скоєння та розслідування злочинів, а отже дозволяє вивчити суттєві загальні та специфічні сторони злочинів, побачити в них закономірні явища і на цій основі створювати типові алгоритми розслідування окремих видів та груп злочинів. З цих позицій угруповання злочинів у методиці їх розслідування за слідчими ситуаціями як підстави цілком допустиме.

Слідчі ситуації проявляються у розслідуванні вбивства по-різному. Можна виділити такі види події злочину, пов'язані з убивством:

- Подія злочину має неочевидний характер. Ситуація, що складається, така, що вона може бути властива як кримінальній, так і некримінальній події (вбивство або самогубство, або нещасний випадок). У цій ситуації зусилля слідчого мають бути спрямовані на встановлення обставин, що дозволяють визначити характер події, що відбулася.

- Злочин характеризується даними про подію та особу, що відбулася, її вчинила: а) запідозрена особа після вчинення злочину втекла; б) коло запідозрених у скоєнні вбивства осіб більш-менш обмежене; в) запідозрена особа має певні професійні навички та вміння; г) відомі інші окремі дані про запідозрене.

- Подія злочину, виходячи зі слідчої ситуації, що складається, характеризується даними про саму подію, але відомості про особу, яка її вчинила, вкрай обмежені, занадто загальні. Наприклад, вбивство, скоєне за умов неочевидності.

- Подія злочину характеризується даними про саму подію, особу, яка її вчинила, але дані про мотив злочину відсутні. Наприклад, вбивство з метою приховати інший злочин.

- Подія злочину характеризується даними про саму подію, але відсутня інформація про обставини, пов'язані з потерпілим (наприклад, при невідомому зникненні немає даних про причини, обставини зникнення).

- Подія злочину характеризується слідчою ситуацією, коли постраждалою особою виступає неповнолітній.

- Подія злочину характеризується слідчою ситуацією, коли як потерпілий виступає особа, яка займалася підприємницькою діяльністю.

- Подія злочину характеризується слідчою ситуацією, коли як потерпілий виступає особа, що пов'язана зі злочинним світом.

- Подія злочину характеризується слідчою ситуацією, коли постраждалою виступає жінка. Запропонована класифікація вбивств не є вичерпною, що зумовлює необхідність подальшого вивчення різноманітних видів убивств та їх криміналістичних характеристик з метою створення ефективної криміналістичної методики попереднього розслідування.

Криміналістична характеристика вбивств

Для успішного розслідування та судового розгляду кримінальних справ про вбивства важливо мати знання про три види характеристик: кримінально-правову, кримінологічну та криміналістичну. Вони відрізняються один від

одного насамперед за цілями. Якщо призначення першої — юридична кваліфікація події, що розслідується, а другий — з'ясування причин і умов, що призвели до кримінально-порушеного, то третя цілком підпорядкована завданням розслідування (Н. А. Селіванов).

До змісту криміналістичної характеристики вбивств необхідно

- включити такі складові:
- опис вихідної інформації;
- способи вчинення та механізм вбивства, типові наслідки його застосування;
- опис особи потерпілого та ймовірний висновок про коло осіб, серед яких слід шукати вбивцю;
- характеристику ймовірного вбивці;
- особливості місця, часу, середовища, умов, у яких відбувається вбивство;
- типові сліди різних способів підготовки, скоєння, приховування вбивств та протидії слідству;
- типовий предмет злочинного посягання, типові знаряддя та засоби скоєння вбивств.

Методика розслідування умисних убивств великою мірою залежить від правильного використання криміналістичної характеристики цих злочинів. Закономірні зв'язки між елементами криміналістичної характеристики допомагають правильно висувати та перевіряти слідчі та судові версії, цілеспрямовано організовувати пошук злочинця, виявляти докази.

Способи скоєння вбивств дуже різноманітні, залежать від різних обставин. Людину позбавляють життя з використанням вогнепальної або холодної зброї, вибухових пристроїв, електричного струму, шляхом побиття руками, ногами або тупими предметами, отруєння, удушення, утоплення, спалення, скидання з висоти, з рухомого транспорту, тривалого позбавлення їжі, води та ін.

Вбивства за допомогою заподіяння множинних тілесних ушкоджень холодною зброєю, побутовими предметами, палицями, камінням, з вогнепальної зброї з близької відстані зазвичай здійснюють підлітки і чоловіки до 23 років, а старше 24—25 років — особи з психопатичними рисами, що страждають на швидку збудливість, засуджені в минулому за аналогічні злочини.

Вбивства шляхом заподіяння множинних тілесних ушкоджень відбуваються з ревнощів, помсти, особами, близько пов'язаними з потерпілими. Жінки-вбивці уникають пошкоджувати обличчя, вони завдають побої від верхньої третини лобової частини голови і далі до її потиличної області. Чоловіки, навпаки, з метою утруднити упізнання трупа спотворюють обличчя.

Зазвичай вбивства відбуваються у житлових приміщеннях, на вулицях у вечірній час, поблизу місць, де продаються спиртні напої, у парках, лісовій місцевості, на берегах водойм. Вбивства в квартирах, на дачах, в індивідуальних будинках відбуваються близькими родичами за мотивами користі, ревнощів, помсти чи сторонніми при розбійних нападах.

Як правило, потерпілими у справах про вбивства є чоловіки, хоча до групи ризику підпадає і певна категорія жінок. Це зазвичай особи, які зловживають спиртними напоями, ведуть антигромадський спосіб життя, схильні до хуліганських витівок, які конфліктують за місцем роботи та проживання. Дослідження особистості потерпілого та його дій безпосередньо перед вбивством є необхідною та вихідною частиною розслідування. Дії потерпілого можуть виражатися в активному опорі вбивці і цим вплинути з його поведінка і позначитися на механізмі злочину. Встановивши особистість жертви, поведінку потерпілого перед чи під час вбивства, слідчий отримує можливість визначити мотив та мету, а з урахуванням даних про механізм вбивства – висунути версію про причетних осіб.

Особливою категорією жертв є фізично та морально найменш захищені особи - підлітки, молоді жінки, а також діти, в тому числі новонароджені, та

особи похилого віку. Причиною вбивства можуть бути сексуальні домагання, корисливі спонукання, хуліганські дії, а щодо людей похилого віку причиною нерідко є прагнення заволодіти їх майном.

До окремої категорії потерпілих належать люди, до обов'язків яких входить охорона громадського порядку, матеріальних цінностей: працівники органів внутрішніх справ та безпеки, служб охорони, інкасатори. У цій категорії найпоширеніша ситуація — вбивство при заволодінні майном та запобіганні порушенням громадського порядку. До тієї ж групи слід включити потерпілих, які займаються бізнесом, політичною діяльністю.

При розслідуванні вбивств встановленню та доведенню підлягають:

- 1) факт вбивства, вид насильницької смерті, час її настання;
- 2) місце, час скоєння злочину, обставини, що передують вбивству, спосіб його скоєння, спосіб приховування слідів злочину;
- 3) дані про особу потерпілого, його взаємини зі злочинцем;
- 4) винність, мотив та мета вбивства;
- 5) дані, що характеризують особу вбивці.

Слідчі ситуації під час розслідування вбивств

Дослідні ситуації під час розслідування вбивств

Найбільш типовими вихідними дослідницькими ситуаціями у справах про вбивства є:

- 1) повідомлення про виявлення трупа, що надійшло до правоохоронних органів від посадових осіб;
- 2) повідомлення громадян про виявлення трупа, його частин;
- 3) заяву про злочин від потерпілих з числа тих, що залишилися живими або їх близьких;
- 4) заяву про зникнення людини;
- 5) явка вбивці з повинною;
- 6) виявлення органами слідства, дізнання ознак убивства.

У першій ситуації мають бути виконані такі перевірочні дії та оперативно-розшукові заходи: опитування особи, яка заявила про злочин;

опитування інших осіб, які можуть мати будь-яку інформацію про те, що сталося; огляд місця виявлення трупа; встановлення особи загиблого; призначення судово-медичної експертизи трупа.

У другій ситуації слід: опитати громадян, які виявили труп чи його частини; провести огляд місця виявлення трупа та його частин; розпочати пошук невиявлених частин трупа; призначити судово-медичну експертизу трупа та його частин.

У третій ситуації насамперед потрібно: провести опитування потерпілих; провести огляд місця події та трупа; призначити судово-медичну експертизу трупа; встановити та опитати очевидців злочину; опитати співробітників, до яких звернулися потерпілі, свідки із заявою про скоєння вбивства.

У четвертому випадку, при зникненні людини, проведення попередньої перевірки та розслідування має специфіку, обумовлену тим, що:

1) відсутня труп як носій інформації скоєння злочину, тобто. неясно, чи взагалі було скоєно злочин, живий чи мертвий зниклий, чи є ознаки вбивства;

2) потрібна попередня перевірка для пошуку зниклого серед живих та виявлення ознак можливого вбивства;

3) процес розслідування відштовхується не від способу вчинення вбивства, а від способу його приховування, оскільки трупа як носія інформації про спосіб вчинення злочину немає, і іноді спосіб вбивства або встановлюється наприкінці попереднього слідства, або не встановлюється взагалі або встановлюється лише зі слів вбивці.

Для вирішення зазначених завдань необхідно провести опитування заявника, у якого з'ясовується таке: - прикмети зниклого; у чому він був одягнений у момент зникнення; який спосіб життя вів; взаємини з оточуючими, чи були в нього конфлікти з будь-ким, якщо були через що; обставини, за яких він зник; підозри про конкретних осіб, які могли вчинити вбивство; коли і з ким бачили зниклого востаннє; яка була його поведінка перед зникненням; чи були за нього у момент зникнення гроші, цінності,

документи. Крім того, має проводитися оперативним шляхом перевірка родичів зниклого, його близьких, знайомих, усіх місць можливого перебування зниклого (лікарні, морги, місця тримання під вартою тощо).

Встановлюється наявність у нього зв'язків в інших населених пунктах, куди надсилаються відповідні запити. У разі виявлення трупа спочатку має бути проведена його ідентифікація.

У п'ятій ситуації насамперед необхідно отримати докладне пояснення від особи, яка заявила про вбивство. Заява повинна бути перевірена, для чого слід попередньо оглянути місце, вказане заявником. За підтвердженням факту вбивства порушується кримінальне провадження, проводяться огляд місця події, бажано за участю заявника, затримання підозрюваного, його допит, призначаються необхідні судово-медичні та інші криміналістичні експертизи. Шоста ситуація можлива у разі виявлення ознак убивства під час розслідування іншого злочину або якщо ознаки вбивства виявляються під час проведення оперативно-розшукових заходів чи перевірочних дій щодо повідомлення про інший злочин. У цьому випадку вся отримана інформація має бути перевірена та за її підтвердження порушено кримінальну справу. У ході перевірки необхідно опитати осіб, які повідомили про злочин, у них мають бути з'ясовані всі обставини, пов'язані з подією вбивства: місце, час, спосіб, обстановка вчинення, дані про особу злочинця та потерпілого, мотиви злочину тощо. Отримані під час надання пояснень відомості мають бути перевірені.

Для всіх слідчих ситуацій одним із найбільш важливих способів перевірки інформації, що надійшла, є огляд місця події. Щоб знайти сліди певного роду, необхідно знати природу та механізм їх формування, місце знаходження, збереження, можливості їх виявлення та особливості фіксації. Для кожного виду злочину така інформація вивчена, зібрана та представлена в концентрованому вигляді у методиці розслідування цього різновиду злочину, тому важливою інформаційною базою є криміналістична характеристика. Вивчивши узагальнену модель злочину даного виду, знаючи

способи вчинення та відповідну систему слідів, можна при проведенні огляду місця події бути націленим на їх пошук, на збирання відповідних відомостей, які потім будуть використані для формування блоку інформації про елементи складу злочину. Для перевірки інформації про скоєне вбивство, виявлення його слідів та вирішення питання про порушення кримінальної справи слідчий оперативний працівник повинен знати криміналістичну характеристику вбивства, щоб визначити, яка криміналістично значуща інформація є на момент отримання повідомлення про вбивство, а яка повинна бути встановлена додатково. У ході проведення огляду місця ймовірного вбивства, а також місць можливого знаходження слідів злочину слід спрямовувати зусилля на відшукування мікрочастинок, предметів на яких могли залишитися біологічні сліди злочинця та потерпілого. Обов'язковою умовою ефективності огляду є залучення експерта-біолога.

Слідчі ситуації початкового етапу розслідування вбивств

На початковому етапі розслідування вбивств найбільш типові наведені нижче слідчі ситуації:

1) вбивство має очевидний характер, відомі злочинець і потерпілий, злочинець затриманий, вину визнає повністю, є докази його винності. Перша ситуація є найсприятливішою для розслідування. У разі завдання слідчого, оперативних працівників зводиться до того що, щоб максимально повно зафіксувати докази про злочин. З цією метою проводиться огляд місця події, в ході якого мають бути зафіксовані та вилучені всі сліди скоєного злочинного діяння, допитано підозрюваного із застосуванням у ході допиту про прийом деталізації показань; за результатами проведеного огляду місця події призначаються необхідні судово-медичні та криміналістичні експертизи.

2) вбивство має очевидний характер, відомі злочинець і потерпілий, злочинець затриманий, вину визнає частково, є докази його винності. У цій ситуації в ході проведення допиту підозрюваного у останнього має бути з'ясовано, в якій частині він визнає свою провину, в якій ні. Зусилля слідчого

у такій ситуації мають бути спрямовані на те, щоб подолати позицію підозрюваного, пов'язану з частковим запереченням своєї вини. Це може бути зроблено шляхом збирання додаткових доказів, що підтверджують вину підозрюваного, роз'яснення йому значення наявних у розпорядженні слідчого доказів, проведення судових експертиз та пред'явлення їх результатів підозрюваному.

3) вбивство має очевидний характер, відомі злочинець і потерпілий, злочинець затриманий, провину не визнає, є докази його винності. У даній ситуації, коли незважаючи на докази, що є у справі, підозрюваний заперечує свою провину, основне завдання слідчого полягає в тому, щоб переконати підозрюваного в безглуздість зайнятої ним позиції і необхідності дати свідчення у справі. Це може бути зроблено за допомогою пред'явлення доказів, які незаперечно свідчать про причетність особи до вбивства, роз'яснення значення цих доказів для встановлення істини у справі.

4) вбивство носить очевидний характер, відомі злочинець і потерпілий, проте злочинцеві вдалося втекти, місцезнаходження його невідоме. Зусилля спрямовуються насамперед на встановлення місцезнаходження злочинця та його затримання. З цією метою складаються орієнтування з прикметами злочинця, що проводяться, проводяться огляди, обшуки в місцях можливого знаходження підозрюваного, встановлюються слідчим і оперативним шляхом його зв'язку, в тому числі в інших містах, накладається арешт на поштово-телеграфну кореспонденцію, організується прослуховування телефонних та інших переговорів.

5) вбивство носить очевидний характер, особистість потерпілого відома, є окремі дані про особистість злочинця. П'ята слідча ситуація виникає, коли на початковому етапі розслідування вбивства встановлено свідків, очевидців, які бачили можливого вбивцю, але особисто з ним не знайомі, не мають у своєму розпорядженні його анкетних даних. У цій ситуації першочергове завдання — встановлення особи вбивці за його прикметами. Спочатку свідки та очевидці злочину повинні бути детально

допитані за обставинами вбивства та прикмет злочинця з використанням методу словесного портрета. На підставі одержаних описів ознак зовнішності злочинця складається його композиційний портрет, який використовується для складання орієнтувань органів внутрішніх справ, а також населення з метою розшуку вбивці та його затримання. Істотну допомогу у розшуку вбивці може надати перевірка за обліками, зокрема осіб, які раніше були засуджені. У такій ситуації особлива увага має приділятися також огляду місця події, під час якого зусилля слідчого мають бути спрямовані на відшукування слідів, які дозволять встановити особу вбивці та провести його ідентифікацію.

б) вбивство носить очевидний характер, особистість потерпілого відома, даних про злочинця немає. Така ситуація можлива у разі скоєння, наприклад, замовного вбивства, коли відсутні очевидці і свідки вбивства, коли вбивця і жертва були раніше знайомі один з одним або зв'язок між ними був неочевидним для оточуючих. Під час огляду місця події необхідно зафіксувати та вилучити всі можливі сліди, які можуть вказати на злочинця. До огляду мають залучатися експерт-криміналіст, експерт-біолог, судово-медичний експерт. У цій ситуації основним напрямом розкриття вбивства є вивчення особистості вбитого, його життя, роду діяльності, зв'язків, характеру взаємин із оточуючими тощо. З цією метою проводяться допити осіб із оточення вбитого; під час допитів обов'язково має з'ясовуватися питання, хто міг бути зацікавлений у смерті потерпілого, кого вони підозрюють і чому. Виявлені особи, які можуть бути причетні до вбивства, мають бути перевірені на причетність до злочину. Проводяться допити підозрюваних, у ході яких з'ясовується характер їхнього зв'язку з потерпілим, наявність мотивів убивства, наявність алібі, яке обов'язково має бути перевірено. За місцем проживання підозрюваних у місцях можливого знаходження слідів злочину проводяться огляди, обшуки, за результатами яких призначаються необхідні експертизи.

7) вбивство носить неочевидний характер, особистість потерпілого відома, даних про злочинця немає. Сьома ситуація виникає у випадках невідомого зникнення людини, а також коли вбивство маскується під подію некримінального характеру (самогубство, нещасний випадок, смерть внаслідок захворювання). У разі безвісного зникнення основними завданнями, які послідовно вирішуються в процесі розслідування, є: а) з'ясування обставини, причини безвісного зникнення потерпілого та ознак, що вказують на його можливе вбивство; б) одночасний розшук зниклого та його трупа; в) ідентифікація особи вбитого за знайденим трупом; г) викриття у вбивстві. Для вирішення цих завдань проводяться допити заявників, огляди за останнім місцем перебування потерпілого, допитуються особи з числа зв'язків зниклого, перевіряються місця його можливого знаходження, здійснюється перевірка з урахуванням невідомих трупів, проводяться огляди, обшуки у місцях можливого перебування потерпілого або його трупа, за результатами яких призначаються судово-медичні та криміналістичні експертизи. У разі якщо неочевидний характер вбивства пов'язаний з ймовірним інсценуванням, в ході огляду в першу чергу слід звертати увагу на ознаки, що вказують на це. До інсценувань вдаються, як правило, особи, які перебувають у тісних зв'язках із потерпілими, які зобов'язані давати пояснення щодо смерті своїх близьких. Інсценування покликане представити те, що трапилося в хибному світлі і тим самим відвести підозру від винного.

8) вбивство носить неочевидний характер, особистість потерпілого невідома, даних про злочинця немає. Дана ситуація можлива у разі виявлення непізнаного трупа, частин розчленованого трупа. У цій ситуації основним завданням є встановлення особи загиблого, оскільки, як показує практика, якщо не вдається встановити особу вбитого, такі злочини здебільшого залишаються нерозкритими. Для досягнення зазначеної мети в ході огляду місця події мають бути вжиті заходи, спрямовані на впізнання особи вбитого. Труп пред'являється для упізнання, проводиться перевірка з обліків безвісти зниклих, дактилоскопічних обліків. У разі встановлення зниклих безвісти

осіб, які мають схожі прикмети з виявленим трупом, проводиться зіставлення ознак зовнішності безвісти зниклих і непізнаного трупа. Проводиться впізнання зовнішності, одягу, предметів, виявлених на трупі, призначаються судово-медична, генетична експертиза, експертиза з відновлення зовнішності по черепу. При виявленні частин розчленованого трупа під час огляду місця події повинні бути вжиті заходи для пошуку всіх частин трупа. Крім того, встановлюється, чи не було фактів виявлення частин тіл в інших місцях населеного пункту або біля нього. Допитуються особи, які виявили труп. За обставинами виявлення у допитуваних з'ясовується, чи не бачили вони на місці виявлення трупа або його частин підозрілих осіб. І якщо бачили, то вказуються прикмети цих осіб, вид та прикмети транспортних засобів у разі використання таких.

Слідчі ситуації наступного етапу розслідування вбивств

На наступному етапі розслідування вбивств найбільш типові слідчі ситуації:

1) коли обвинувачений визнає свою провину повністю та у справі є достатні докази, що підтверджують вину обвинуваченого. Така ситуація є найбільш сприятливою для розслідування, тому завдання слідчого полягає в тому, щоб максимально повно сформувавши доказову базу у справі, яка дозволить державному обвинувачеві ефективно підтримувати звинувачення навіть у разі, якщо згодом у суді обвинувачений відмовиться від своїх свідчень або змінить їх. Слід максимально докладно закріпити показання обвинуваченого, використовуючи їхню деталізацію. Свідчення повинні бути перевірені в ході проведення перевірки показань на місці.

2) коли обвинувачений не визнає своєї провини повністю або частково, у справі є докази, що підтверджують його провину. За таких обставин завдання слідчого полягає у тому, щоб у першу чергу з'ясувати, у якій частині обвинувачуваний визнає вину, у якій ні і чому. Позиція обвинуваченого, пов'язана з запереченням своєї провини або частковим її визнанням, може бути подолана шляхом збирання та пред'явлення

додаткових доказів, що підтверджують його провину (показань свідків, потерпілих, висновків експертиз, протоколів слідчих експериментів, обшуків тощо), роз'ясненням їх значення.

3) коли обвинувачений не визнає провину повністю або частково, у ході проведення початкового етапу розслідування доказів його винності не видобуто або недостатньо. Ця ситуація складається тоді, коли в результаті проведення початкового етапу розслідування доказів, що підтверджують винність обвинуваченого, добути не вдалося або їх недостатньо, або є докази лише з окремих епізодів злочинної діяльності. У цій ситуації завдання полягає в тому, щоб закріпити наявну доказову базу та зібрати додаткові докази, що підтверджують винність особи у вбивстві. Велику роль у цьому може відіграти призначення додаткових криміналістичних та судово-медичних експертиз, виявлення та допит нових свідків, проведення оперативно-розшукових заходів, спрямованих на виявлення джерел додаткової інформації.

3.3 Методика проведення слідчих дій підозрюваних осіб

Огляд місця події у справах про вбивства

При огляді місця події насамперед усвідомлюється його загальний характер — знаходиться воно на відкритій місцевості (територія населеного пункту, вулиця, двір, пустир, поле, ліс) чи це приміщення (квартира, коридор, сходовий майданчик, горище тощо). Необхідно звернути увагу на наявність або відсутність ознак насильницького проникнення злочинця до приміщення, слідів боротьби, що передувала вбивству (зламани, перекинуті предмети меблів, посуд тощо). Вживаються заходи до виявлення знарядь, засобів, за допомогою яких скоєно вбивство, речових доказів їх застосування: кулі, гільзи, дріб, картеч, пижі, вогнепальні ушкодження, залишки отрути або імовірно отруєних їжі, напою. Важливими об'єктами пошуку та аналізу під

час огляду є сліди-відображення злочинця — його рук, ніг, зубів, відбитків тканини одягу та ін., а також сліди виділень людини: крові, сперми, слини, поту, носового слизу. Сліди, що виявляються на місці події, нерідко являють собою сукупність об'єктів біологічного походження та їх поєднання з об'єктами іншої природи. Найбільш поширені подібні об'єкти - це потожирові сліди рук, іноді забарвлені кров'ю чи іншими речовинами. Ці сліди, залишені передбачуваним злочинцем, можуть дати необхідну інформацію для його розшуку, оскільки дозволяють ототожнити людину його слідами. Однак у багатьох випадках під час попередніх досліджень виявлених слідів фахівець переконується у тому, що вони непридатні для ідентифікації, оскільки у слідів не проглядаються деталі будови папілярного візерунка. Водночас інформація, що міститься в подібних слідах, має комплекс ознак, які на практиці часто не використовуються у розкритті злочину: непридатні для дактилоскопічного дослідження сліди рук можуть стати об'єктом біологічної (генетичної) експертизи та сприяти отриманню розшукової та доказової інформації про особу, яка вчинила злочин. Цінними знахідками можуть виявитися речі, упущені, втрачені, кинуті злочинцем або належали потерпілому: частини одягу, взуття, головний убір, у тому числі речі з мітками, номерами підприємств побутового обслуговування; прив'язана до руки трупа новонародженого бирка з прізвищем матері, мітки, штампи на білизні; пряжка від ременя, відірваний гудзик, гребінець; поштовий конверт з адресою одержувача та відправника; записка; уривок газети (іноді із записом номера будинку, квартири одержувача); записник (потерпілого, злочинця); записка, лист, фотознімок, проїзний квиток та ін.

У ході огляду можуть бути виявлені ознаки, що свідчать про такі обставини:

- про відносний або точний час події: показання годинника, що зупинився, на руці трупа або в оселі потерпілого; сухий або вологий ґрунт під трупом на відкритій місцевості після дощу (сухий - ознака скоєння вбивства до початку дощу); включене електроосвітлення; гаряча, тепла піч, їжа,

вологий рушник, необсохла слина на недопалках (вбивство ймовірно скоєно нещодавно); дата на останньому номері газети, останньому невідірваному листку календаря;

- про кількість злочинців: кількість приладів на столі (у випадках, коли вбивству передувало вживання їжі, алкоголю), слідів різного взуття, кількість недопалків, що різняться видом цигарок, манерою куріння (зім'ятий мундштук цигарки та ін.);
- деякі ознаки особи, яка вчинила вбивство: незвичайні дії з трупом (наприклад, спроба підпалу, зняття та приховування одягу, що не становить суттєвої цінності), безглузде знущання над трупом (наприклад, відчленування та закопування в землю жіночих грудних залоз), безцільне переміщення трупа з одного добре помітного місця на інше таке ж, розчленування трупа на дуже дрібні частини (вбивство, ймовірно, скоєно психічно неповноцінною людиною); заподіяння величезної кількості тілесних ушкоджень у різні частини тіла (вбивство ймовірно скоєно жорстокою людиною або особою, яка відбула значний термін позбавлення волі);
- діях, що передували вбивству: наявність на столі посуду, столових приладів, залишків їжі, алкогольних напоїв (перед вбивством потерпілий із злочинцем чи злочинцями, ймовірно, випивали та закушували); включений магнітофон, електропрогравач (слухали музику, танцювали) тощо;
- про інсценування події, що передує вбивству: відсутність при залишках шматків риби на тарілці кісток від риби або залишках слив, вишні кісточок від них; наявність заржавілого ножа поряд зі шматками розламаного, а не розрізаного хліба; залишки спиртного в декількох пляшках (обстановка попереднього частування з випивкою, ймовірно, інсценована); наявність ознак, несумісних із природною смертю та нещасним випадком (наприклад, значна відстань від стіни будинку, з балкона якого нібито випадково впав потерпілий тощо);

- про мотив вбивства: зламані, відчинені дверцята шаф, висунуті ящики комода, викинуті малоцінні речі тощо (вбивство ймовірно скоєно у зв'язку із заволодінням грошима, цінними паперами, речами); зняті, розірвані предмети одягу потерпілої, ознаки вчиненого статевого акту (вбивство, ймовірно, скоєно у зв'язку з зґвалтуванням); наявність великої кількості пошкоджень у потерпілого, знищення цінних предметів (вбивство, ймовірно, скоєно на ґрунті помсти);
- розбіжності місць вбивства та знаходження трупа: сліди волочіння (на ґрунті та трупі), відсутність на взутті частинок ґрунту, сліди транспортних засобів, наявність пристосування для перенесення трупа, відсутність значної кількості крові при великих тілесних ушкодженнях тощо.

Під час огляду може виникнути версія про самогубство. При її перевірці слід звертати увагу на ознаки, характерні для інсценування самогубства. До них належать:

- відсутність підставки під трупом, що висить у петлі, ноги якого не стосуються підлоги або землі;
- відсутність вм'ятин під підставкою на пухкому ґрунті;
- чисте взуття трупа, що висить у петлі (панчохи, шкарпетки, босі ноги) при рясній забрудненості ділянки, над якою висить труп;
- наявність горизонтальних підтікань крові з природних отворів і пошкоджень, потік слини на трупі, що висить;
- усунення волокон опори під мотузкою, на якій висить труп;
- наявність на шиї покійного поряд із странгуляційною борозною слідів тиску руками та пошкоджень навколо рота та носа;
- перпендикулярне до осі шиї розташування странгуляційної борозни;
- звідсутність на руці трупа, що тримає пістолет, слідів, що свідчать про постріл самим покійним (кіптява, садна, бризки крові, частинки мозкової речовини та ін);

- тілесні ушкодження на потерпілому, характерні самозахисту (рани на кистях рук та інших.);
- заподіяння пошкоджень зброєю, не характерним для самогубців (сокира і т.п.);
- прижиттєві тілесні ушкодження на трупі, що у воді (при показаннях зацікавленої особи про самогубство шляхом самоутоплення);
- наявність на мотузці, на якій висів труп, професійного вузла, зав'язувати який загиблий не вмів;
- наявність на руках запідозреного у вбивстві, замаскованому під самоповішення, мікрОВОЛОКОН, частинок пилю, однорідних з волокнами відповідної мотузки та мікрочастинками пилю на опорі;
- сліди, що свідчать про видалення невідомого із приміщення.

Суттєве значення має огляд трупа, який провадиться з обов'язковою участю судового медика або лікаря іншої спеціальності. До огляду необхідно шляхом опитувань осіб, що його виявили, з'ясувати, чи не переміщався труп, чи не змінилися його положення та поза. Якщо змінилися, дані про це треба викласти в протоколі огляду. Перед оглядом рекомендується сфотографувати труп із охопленням навколишнього середовища та ізольовано, а під час детального огляду відобразити окремі характерні частини та сліди на ньому за правилами масштабної зйомки. Спочатку труп оглядається у тому вигляді, в якому його було виявлено, — в одязі, взуттє. При цьому встановлюються та описуються у протоколі огляду: місце, на якому труп знаходиться; його положення щодо нерухомих орієнтирів (наприклад, із зазначенням відстаней від ніг та голови до двох суміжних стін приміщення); куди звернені голова та ноги; поза (лежать на спині, животі, боці; обличчя звернене вгору, вниз, убік; руки, ноги розкинуті, зігнуті у суглобах тощо.); сліди та предмети на трупі та біля нього. Необхідно ретельно оглянути предмети одягу, головний убір, взуття, що є на трупі. При цьому встановлюються та фіксуються у протоколі: найменування предметів одягу, головного убору, взуття; їх матеріал, крій, колір, особливості (є на форменому одязі нашивки, відзнаки, у тому числі на

петлицях, канти, формені гудзики тощо); їх становище, стан (у порядку, безладді; застебнута, розірвана, розрізана, забруднена, закривавлена тощо); місце розташування та розміри пошкоджень, забруднень; характер країв ушкоджень (рівні, нерівні); вміст кишень одягу. Ретельно досліджується ложе трупа, вилучаються всі предмети, виявлені під трупом (гудзики, гільзи, документи тощо).

На наступній стадії здійснюється огляд оголеного трупа. Визначаються та описуються такі дані: підлога; статура (худощава, середня, повна); приблизний вік (на вигляд); колір шкіри; температура тіла на початку та в кінці огляду (в пахвових областях, за щокою, у прямій кишці), температура навколишнього середовища; наявність та характер трупних явищ: охолодження, висихання (загальне, часткове; виражене сильно, слабо, помірно); трупних плям (їхнє розташування, розміри, колір, зникнення при натисканні); трупної задухи (охоплені ним частини тіла); ступінь виразності гниття, вигляд, стан голови, обличчя (відкриті або заплющені очі, рот, чи вільні отвори носа, вух, становище язика — висунуто, прикушено); вид живота (здутий, запалий); стан заднього проходу (відкритий, заткнутий чимось тощо); стан статевих органів (з ушкодженнями, без ушкоджень); ушкодження на трупі, їх характер (рани, садна, синці, опіки, сліди ураження електрикою, дії отруйних речовин), місце розташування, форма, розміри, колір.

При огляді трупа, що висить у петлі або лежить з петлею на шиї, необхідно встановити та описати в протоколі: наявність або відсутність підставки під трупом, що висить; слідів вм'ятин під підставкою на м'якому ґрунті; відстань від основи (підлоги, землі) до стоп та опори, а також між петлею на шиї та місцем прикріплення мотузки до опори; розміри петлі та кожного вільного кінця її; факт мимовільного виділення калу, сперми (у чоловіків); наявність странгуляційної борозни, її напрямок: висхідне до потилиці, вуха або підборіддя, горизонтальне положення без перерви біля вузла, замкнута або перервана біля вузла, колір борозни (бурий, блідо-коричневий), наявність або

відсутність садна по краях, різкої синюшності шкіри вище за петлю , невеликих крововиливів (екхімоз) у шкірі обличчя, особливо на повіках.

Допит свідків у справах про вбивства

Тактика допиту потерпілих та свідків

До початкових і невідкладних слідчих дій у справах про вбивства належить допит готівкових свідків, тобто тих свідків, які в момент прибуття слідчого на місце події знаходяться там і можуть негайно допитатися. До таких осіб належать особи, які виявили труп, родичі, друзі померлого та інші близькі йому особи — товариші по службі, сусіди і т.д., а також всі особи, які судячи з даних, отриманих при огляді місця події, могли бачити або чути те що відбувалося в цьому місці або на шляхах до нього. Характер питань, які з'ясовуються під час допиту цих свідків, змінюється залежно від конкретних обставин справи. По всіх без винятку справах про вбивства необхідно з'ясувати такі питання:

- 1) ким, коли за яких обставин було виявлено труп;
- 2) які зміни були внесені в положення трупа та в навколишнє оточення після виявлення трупа;
- 3) хто і коли востаннє бачив померлого живим, де це було, що померлий збирався в цей момент робити, куди прямував, що говорив тощо;
- 4) що бачили і чули люди, які знаходилися поблизу місця події у період ймовірного часу злочину;
- 5) чи не помічали близькі до вбитої особи в останні дні чи тижні перед її смертю будь-яких особливостей у поведінці вбитої чи близьких до неї осіб, у настрої вбитої тощо;
- 6) чи не помічав хтось із зазначених категорій свідків обставин, які могли б викликати підозру у вбивстві, висунуту проти тієї чи іншої особи;
- 7) які речі були у вбитого, коли він востаннє йшов з дому. Точне з'ясування цього питання важливо для того, щоб зіставити перелік речей, що були при вбитому, з речами, виявленими при трупі. Відсутність будь-яких цінностей дає підстави припускати вбивство, скоєне при розбійному нападі.

При допиті свідків слідчий не повинен обмежуватись лише переліком питань, наведених вище. На підставі дослідження результатів огляду місця події, протоколів допитів у слідчого до свідків, що допитуються, може виникнути ціла низка конкретних питань, важливих для розслідування справи. Треба враховувати, що свідки можуть надавати значення тим чи іншим відомим їм фактам, хоча ці факти можуть зіграти вирішальну роль у розкритті злочину. Тому необхідно максимально точно та конкретно формулювати питання. Допит свідків повинен бути проведений якнайшвидше після прибуття слідчого на місце події, відразу після закінчення огляду. Свідки, допитані в день події, зазвичай дають найбільш повні та докладні описи важливих для слідства обставин, про які можуть забути згодом.

Криміналістичні та інші експертизи у справах про вбивства

У справах про вбивства досить часто проводяться експертизи для встановлення фактів контактної взаємодії підозрюваного з потерпілим, предметами його одягу, іншими речами, елементами речової обстановки місця злочину — по слідах нашарувань у вигляді різного роду мікрочастинок. Під мікрочастинками розуміються відносно невеликої кількості матеріальні субстрати (речовини) різного походження — органічного та неорганічного. Це текстильні волокна та їх уривки, частинки ґрунту, кам'яного вугілля, фарби, кори, листя дерев, деревини, насіння та пилок рослин і багато, багато інших. При досить щільному дотику двох об'єктів між ними може відбуватися своєрідний обмін мікрочастинками, що входять до складу їхнього матеріалу або сторонніми нашаруваннями. Через важливість мікрочастинок як речових доказів зусилля, витрачаються з їх виявлення, зазвичай, не пропадають дарма. Слід мати на увазі, що найчастіше мікрочастинки досить міцно фіксуються на предметах-носіях і не втрачаються навіть при знаходженні цих предметів у несприятливих умовах. Слідчій практиці відомі випадки провадження у справах про вбивство почеркознавчої експертизи. Нею встановлювалося тотожність почерку

потерпілої, підозрюваної або пов'язаної з ним особи за записом з місця злочину або іншого рукопису. Неодноразово відзначалися випадки вирішення за допомогою криміналістичної експертизи питань індивідуальної чи групової totoжності підозрюваного слідами босих ніг чи взуття. При цьому дослідженню піддавалися сліди різних видів і залишені в різних місцях, наприклад, закривавлені відбитки на підлозі кімнати, об'ємні сліди на городі, на березі болота, в яке був викинутий труп, на ріллі біля лісопосадки, де злочинець сховав труп під суччям дерев.

Досить поширеною є криміналістична експертиза, у межах якої трасологи вирішують питання про totoжність цілого частинами. Найчастіше об'єктами порівняння є паперові пижі з місць подій та аркуші паперу, від яких відривався матеріал для пижів та які вдавалося виявити під час обшуків у підозрюваних. Встановлювалася належність єдиному цілому та інших фрагментів — уламка клинка, що застряг у трупі, і частини леза ножа обвинуваченого, що збереглися; частини гудзика, загубленого на місці події, та іншої його частини, що збереглися на одязі підозрюваного; шматка тканини, що послужив пакувальним матеріалом при приховуванні трупа новонародженого, і тканини, що залишилася у вбивці, і т.д. Нерідко проводилася судово-балістична експертиза, завдяки якій слідами на перешкодах, інших матеріальних об'єктах за речовими доказами пострілу встановлювалися система, модель, зразок, а, по кулям, гільзам у сприятливих випадках і конкретний екземпляр зброї, застосованого злочинцем. У деяких випадках встановлювалися напрям і дистанція стрілянини, факт вчинення або невчинення пострілу з певної зброї, можливість або неможливість мимовільного пострілу (без натискання на спусковий гачок) за певних умов (зокрема, при падінні зброї на підлогу), виникнення пошкодження внаслідок ураження прямо снарядом, що летів або зрикошетував. Рідше проводять криміналістичні експертизи на вирішення інших питань. Їхнє рішення зводиться в основному до встановлення totoжності: потерпілого — слідами

рук у його оселі; обвинуваченого - слідами укусів на тілі жертви; знарядь та інструментів - слідами злому, транспортних засобів - слідами шин.

Відзначено окремі випадки встановлення, що вузол мотузки на шиї трупа або упаковці з його частинами відноситься до категорії професійних і властивий до певної професії (моряк, пожежник, рибалка, стропальник і т.д.), а також ототожненні манери, звички підозрюваного, наприклад, курити або певним чином братися за козирок кашкета, викликаючи появу на ньому специфічних дефектів.

У справах про вбивства можуть проводитися інші види криміналістичної експертизи, вирішуватися інші питання, крім перелічених вище. Так, при версії про вбивство за допомогою вибуху можуть виникнути питання щодо факту, обставин вибуху; його дійсних чи можливих наслідків; особливостей влаштування вибухового механізму; характеру вибухових речовин, що застосовуються для вибуху; можливості мимовільного вибуху за певних умов.

Інші експертизи

За наявності сумнівів у психічній повноцінності підозрюваного чи обвинуваченого, призначається судово-психіатрична експертиза. Привід для таких сумнівів можуть дати розповіді свідків про дива у вчинках підозрюваного, явна безглуздість вбивства та пов'язаних з ним дій (зняття та приховування одягу потерпілого, що не становить суттєвої цінності, спроба підпалу трупа за допомогою негідних коштів, безцільне переміщення його з одного добре помітного місця на таке ж інше та ін.). Основні завдання даної експертизи зводяться до встановлення психічного захворювання або тимчасового хворобливого стану підозрюваного в момент злочину та його здатності усвідомлювати свої дії та керувати ними, а також психічного захворювання сумнівного свідка, його здатності правильно сприймати та відтворювати обставини справи.

У ряді випадків у зв'язку з розслідуванням у справах категорії проводиться судово-психологічна експертиза. Одним з основних її завдань є

встановлення у обвинуваченого в момент події стану, здатного впливати на його свідомість та діяльність (чи перебуває у стані фізіологічного афекту; у якому стані знаходився безпосередньо перед злочином; як його стан впливав на здатність розуміти ситуацію, усвідомлювати значення своїх дій та контролювати їх). Даною експертизою встановлюється здатність неповнолітніх обвинувачених усвідомлювати свої дії та керувати ними. При версії про приховування вбивства шляхом інсценування самогубства може знадобитися проведення судово-психологічної експертизи задля встановлення факту перебування особи у період, що передував смерті, у психічному стані, що схиляє самогубства.

Допомогти у проясненні картини вбивства, у пошуках доказів та викриттів винного може бути судово-технічна експертиза. Не раз за допомогою технічного експерта виявлялися важливі обставини вбивств, що розслідувалися, або вирішувалося питання про наявність об'єктивної можливості будь-якого явища. Так, у справі про вбивство на будівельному об'єкті експерт встановив місце, з якого впав потерпілий. У справі про вбивство електричним струмом експерт спростував пояснення обвинуваченого, зробивши висновок, що виток струму на корпусі електроприладу немає. Так само значуща роль технічного експерта у вирішенні таких слідчих завдань, як пошук речових доказів і викриття з допомогою винного. Цьому сприяє, наприклад, встановлення, від якого приладу походить деталь, загублена, ймовірно, злочинцем на місці події. Виявлення у обвинуваченого відповідного приладу, позбавленого такої деталі, набуває доказового значення.

Здійснити логічну «прив'язку» підозрюваного до місця злочину допомагає іноді товарознавча експертиза. Цю функцію реалізують, наприклад, відповіді експерта на питання: чи однорідні порівнювані матеріали предмета з місця події та знайденого під час обшуку у обвинуваченого. Якщо так, то за ознаками якоїсь групи найменшого обсягу (з урахуванням виду матеріалу, його компонентів, способу виготовлення,

ступеня зношеності, наявності специфічних забруднень тощо); чи відповідає фабричний ярлик, виявлений на місці події, артикул виробу, вилученого під час обшуку в обвинувачуваного; чи становили раніше предмети — з місця події та виявлені у підозрюваного (гудзики, цвяхи, цигарки та ін.) одну виробничу партію; чи не вироблені вироби, що підлягають порівняльному дослідженню, на тому самому підприємстві, судячи з їхнього матеріалу, способу виготовлення та маркування; чи складають єдиний комплект куртка, виявлена на місці події, і штани, вилучені в підозрюваного.

Розслідування вбивства не проходить/ без проведення судово-хімічної експертизи. До її компетенції належить встановлення хімічної природи різних речовин, і навіть однорідності чи неоднорідності порівнюваних об'єктів за хімічним складом. Типовим для неї є питання — чи однорідні хімічні речовини, що підлягають порівнянню, виявлені на місці події, у тому числі безпосередньо з трупа, і виявлені при обшуку у обвинуваченого. При розслідуванні вбивств, скоєних шляхом отруєння, доводиться з допомогою цієї експертизи встановлювати, чи є отрутою речовина, виявлене дома події чи в особи, запідозреного у вбивстві, і якщо так, які його найменування, склад, призначення. Подібне завдання вирішується і стосовно отруйних речовин, снодійних препаратів, виявлених у трупі або його виділеннях. За результатами судово-хімічної експертизи можна побічно судити про причетність до вбивства певного предмета, що розслідується, а через нього — і про причетність його власника. Припустимо, що при розслідуванні вбивства, скоєного за допомогою технічної електрики, у підозрюваного виявлено металевий предмет, що ймовірно послужив електродом, а експерт-хімік робить висновок, що частинки металевого сплаву з електромітки і матеріал виявленого предмета відносяться до одного і того ж сплаву, до того ж специфічного складу. Вочевидь, що версія слідчого у своїй отримав переконливе підкріплення. Відомо чимало випадків виявлення методом електрографії на ділянках травм у вбитих слідів металізації з подальшим встановленням однорідності частинок металевих сплавів та складу виявлених

у підозрюваних металевих предметів, які, як з'ясовувалося згодом, і застосовувалися як знаряддя вбивства.

В аспекті розслідування вбивств значний інтерес становить судово-одорологічна експертиза. Її основними завданнями є встановлення - тотожності людини щодо залишеного нею запаху і визначення, однією чи декількома особами залишені запахи на одному чи кількох предметах. Раніше вона стала здійснюватися в приладовому (інструментальному) варіанті фахівцями в галузі газової хроматографії або хромато-маспектрального аналізу. Такі дослідження зазвичай завершуються наданням категоричного висновку про відсутність тотожності за запахом або припущення щодо наявності такого тотожності. У слідчій практиці паралельно встановлювали власники запахів кінологічним методом, за допомогою спеціально підготовлених собак (своєрідних біодетекторів), у присутності понятих, у формі так званої одорологічної вибірки, результати якої оформлювалися спеціальною довідкою. Фактично, це був якийсь сурогат слідчої дії. Різними авторами пропонувалося надати цьому заходу статус слідчої дії, розглядаючи його як особливий пред'явлення для пізнання.

У міру вдосконалення методик кінологічних досліджень їх почали здійснювати вже у формі судової експертизи. По можливості на експертизу направляється сам предмет, який, мабуть, є носієм запаху. Щоб уникнути випаровування молекул запаху, місця їхнього ймовірного знаходження прикриваються чистою текстильною тканиною, що добре адсорбує різні виділення (байка, фланель, марля). Наклавши тканину, до неї прикладають алюмінієву фольгу, складену в два-три шари, яку притискають до поверхні предмета пакувальним матеріалом, що щільно обв'язується шпагатом.

При неможливості вилучення предмета-запахоносія (наприклад, внаслідок його громіздкості) проводиться вилучення запахових слідів. Для цього треба, одягнувши гумові рукавички, предмет-носій зволожити водою за допомогою пульверизатора, спрямовуючи струмінь вгору, щоб краплі осідали, не розмиваючи сліду. Потім на місце знаходження передбачуваного

сліду накласти клапоть чистої байки (фланелі) або стерильної марлі розміром 10x15 см, притиснути до нього складену в два-три шари алюмінієву фольгу і потримати в притисненому стані близько однієї години. Після цього загорнути шматок тканини в два-три шари фольги, краї якої двічі загнути, і обтиснути або помістити кожен шматок у чисту скляну банку з герметичним закупорюванням. Після виявлення підозрюваного з його тіла вилучаються зразки запаху. При цьому підозрюваний притискає два клапоті тканини на 30 хвилин до різних ділянок свого тіла - за комірком, манжетами сорочки або під поясом штанів. Зразки упаковуються так само, як об'єкти, що досліджуються.

3.4 Початкові слідчі дії та інші заходи для виявлення трупа невідомої особи

За кожним фактом виявлення трупа у порядку, передбаченому ст. 238 КПКУ, проводиться огляд трупа на місці події та в морзі.

Огляд невідомого трупа на місці події

Керівник оперативної чи слідчо-оперативної групи організує:

- виконання оглядової, вузлової, детальної та розпізнавальної фотозйомки до та після туалету трупа;
- дактилоскопія або діагностичне дослідження щодо отримання придатних для ідентифікації відбитків з кистей рук невідомого трупа;
- вилучення одягу, взуття, предметів та інших речей, виявлених на трупі та на місці події, для підготовки їх на впізнання та експертні дослідження.

При огляді трупа за допомогою судово-медичного експерта та медико-криміналіста встановлюються для занесення до протоколу: стать, вік, статура, колір волосся, очей та шкірних покривів, довжина тіла та стоп, коло голови, характерні прикмети, їх розташування (татування, сліди) операцій, пошкодження, ампутації, фізичні вади, вади розвитку), професійні особливості, стан зубів із зазначенням особливостей (мости, коронки, протези), описується зовнішність у системі словесного портрета.

При описі одягу фіксуються: його стан на трупі, відповідність розмірам тіла і сезонність, характеристика предметів, видові назви, матеріал, колір, характер малюнків, фасон, розмір, фабричні мітки, супутні предмети, накладення, забруднення до ін. Відписуються предмети, виявлені поблизу трупа (клаптики паперу, ключі, проїзні квитки, залишки їжі, знаряддя виробництва та ін.).

В обов'язковому порядку описується рослинний покрив у ложі трупа, при необхідності вилучаються зразки рослин та ґрунту (в окремих випадках ґрунт просіюється або промивається).

У разі виявлення гнильно змінених, обгорілих або скелетованих трупів приділяється особлива увага огляду навколишньої місцевості, виявлення, фіксації та вилучення залишків одягу, взуття (тканина, гудзики, гачки, пряжки, ремені та ін.), особистих речей та предметів, волосся, нігтів, всіх зубів та кісток, скелета, включаючи дрібні (фаланги пальців, а також шкірні покриви, хрящі та ін.).

Негайно проводиться опитування громадян, які виявили труп, вживають заходів до виявлення осіб, які, можливо, знали померлого або які можуть надати допомогу в його упізнанні, відшуканні та закріпленні інших даних, що сприяють швидкому встановленню невідомого.

Огляд невідомого трупа в лікарні чи морзі

Якщо труп не можна оглянути на місці виявлення, він до розтину оглядається в лікарні або морзі. При неможливості проведення розпізнавального фотографування та дактилоскопії трупа на місці виявлення, це проводиться в морзі після відповідного туалету обличчя та обробки пальців рук. Там само вирішується питання про призначення експертно-криміналістичних та ідентифікаційних досліджень.

Після огляду на місці його виявлення труп або його останки з дотриманням запобіжних заходів, що виключають порушення цілісності, механічних пошкоджень, забруднення або втрату окремих його частин, речей і предметів, вилучених з місця виявлення, направляють до моргу для судово-

медичного дослідження. Якщо труп перебував у воді або в іншому агресивному або консервативному середовищі, то для збереження стану ознак зовнішності негайно здійснюється сигналітична зйомка та заливка обличчя гіпсовим розчином для отримання негативної маски.

Одночасно до моргу направляється постанова слідчого (дознавця) про провадження судово-медичного дослідження (експертизи), копія протоколу огляду місця події та трупа, історія хвороби (у разі надходження трупа з лікувального закладу). У постанові поряд з питаннями встановлення причини смерті, механізму утворення ушкоджень, давності настання смерті, наявності прижиттєвих ушкоджень на шкірах, що загнили, та ін. обов'язково ставляться завдання виявити, зібрати та зафіксувати діагностичні та ідентифікаційні відомості в максимально повному обсязі.

Слідчий або співробітник, який здійснює роботу зі встановлення особи, спільно з експертом-криміналістом обов'язково присутній при судово-медичному розтині трупа. У морзі з судово-медичним експертом здійснює збір ідентифікаційних відомостей, забезпечує вилучення одягу, фотографування трупа за правилами сигналітичної зйомки (загальний вигляд, фас та обидва профілю), дактилоскопія; якщо через посмертні зміни отримати відбитки пальців на місці виявлення трупа не було можливим, а також виготовлення негативних і позитивних масок, якщо попередні заходи та дослідження не дозволили ідентифікувати або впізнати труп.

При дослідженні трупа в морзі співробітники бюро судово-медичних експертиз за участю співробітників експертно-криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ виробляють:

- опис трупа методом словесного портрета;
- виготовлення масок та зліпків;
- після туалету трупа виконують сигналітичну зйомку;
- рентгенографування; .
- детальний опис та фотографування індивідуальних особливостей (рубці, татування, родимі плями, ампутації);

- визначення віку (за різними системами організму), довжини тіла, стопи, кола голови;
- докладний опис особливостей зубного апарату;
- збирання зразків волосся (5 областей голови) та крові (рідкої — 3-5 мл і на марлю – 5x5 см), вилучення кісткових фрагментів зі слідами переломів, препаратів шкіри з рубцями та пошкодженнями та татуюваннями;
- направлення крові або інших біологічних об'єктів у біологічне відділення бюро судово-медичної експертизи для визначення групової та індивідуальної приналежності за системою АВ0 (при необхідності - Льюїс. Резус, Р та ін);
- при гнильній зміні, розкладанні або скелетуванні трупа - направлення у відділення медичної криміналістики судово-медичної лабораторії черепа, кісток скелета та інших об'єктів для встановлення раси, статі, віку, довжини тіла та стопи, кола голови, слідів захворювань, травм та їх наслідків, професійних шкідливостей, механізму утворення виявлених ушкоджень Зразки волосся, нігтів та зубів направляють у біологічне відділення для визначення групоспецифічних властивостей;
- заповнення розпізнавальної картки.

Для окремих досліджень можуть залучатися інші фахівці.

При судово-медичному дослідженні (експертизі) трупа, зовнішньопізнавальні ознаки якого відсутні або спотворені (гнилісні зміни, муміфікація, торф'яне дублення, скелетування, обгорання, розчленування та ін.), а оперативно-розшукові заходи, медико-криміналістичні дослідження не призвели до ідентифікації особи невідомого, призначаються комплексні та комісійні дослідження щодо реконструкції ознак зовнішності. З цією метою співробітники бюро судово-медичних експертиз щодо постанови органу внутрішніх справ або прокуратури в умовах моргу відокремлюють голову (череп з нижньою щелепою), проводять його спеціальну обробку (але не

вिवарювання) для можливого призначення надалі ідентифікації шляхом фотосполучення.

У всіх випадках виявлення трупа невідомого громадянина, коли відсутні підстави для порушення кримінальної справи, заводиться кримінальне провадження щодо встановлення особи. Якщо надалі будуть встановлені ознаки злочину, він долучається до оперативно-пошукової справи.

У цих справах:

- забезпечується проведення спеціальних досліджень за участю фахівців та експертів;
- потрібен акт судово-медичного дослідження трупа, за яким уточняється інформація про час, характер перенесених загиблих захворювань та операцій, механізм утворення переломів та інші пошкодження, час, спосіб і можливе місце виготовлення зубних протезів, постановку пломб, ймовірної професії та інші відомості, сприяють встановленню особи невідомого; організується проведення за необхідності додаткових, комплексних та комісійних досліджень;
- збираються повні дані про ознаки зовнішності трупа, особливі прикмети, його одягу, речей та заповнюються розпізнавальні карти трупа та орієнтування;
- тиражуються фотознімки обличчя трупа, а також мальовані портрети, вживаються заходи щодо збереження одягу;
- організується орієнтування особового складу органу внутрішніх справ та інших міськрайонних органів на встановлення особи невідомого громадянина за прикметами, фотографією трупа, його посмертною маскою та малюнками;
- перевіряються заяви та повідомлення про безвісне зникнення громадян та матеріали розшукуваних злочинців із зіставленням прикмет встановлюваного невідомого трупа.

При порушенні кримінальної справи щодо нерозкритого злочину встановлення особи здійснюється в рамках оперативно-пошукової справи. Оригінал процесуальних, судово-медичних, криміналістичних та інших документів, картка із зразками одягу загиблого та фото, отримані при огляді, судово-медичному та криміналістично-антропологічному дослідженні трупа, долучаються до кримінальної справи (до оперативно-пошукової справи долучаються копії,). При відмові у порушенні кримінальної справи - до матеріалів про відмову у порушенні справи, які при винесенні постанови про це у повному обсязі долучаються до справи щодо встановлення особи громадянина за непізнаним трупом. Одяг, речі, які можуть бути використані для пізнання трупа, здаються відповідно до камери зберігання речових доказів, грошей та цінностей до бухгалтерії органу внутрішніх справ, де вони зберігаються відповідно до встановленого терміну.

Невідомий труп не розкривається до фіксації всіх зовнішніх ідентифікаційних ознак. Тіло або його частини зберігаються в морзі до завершення збору всієї ідентифікаційної інформації, після чого начальник бюро судово-медичних експертиз погоджує зі слідчим або особою, яка веде розшук (керівник органу внутрішніх справ), питання щодо його поховання. Слідчий керівник ОВС забезпечує в межах 1-ї доби після виявлення трупа фіксування всіх зовнішніх ідентифікаційних ознак до розкриття.

Поховання трупів невідомих громадян дозволяється слідчим або керівником органу внутрішніх справ лише після вичерпних заходів щодо фіксування та документування їх розпізнавальних ознак.

Поховання таких трупів провадиться у спеціальних місцях, відведених на цвинтарі за погодженням з місцевою адміністрацією. Про поховання складається акт у двох примірниках, у якому зазначається стать невідомого, вік, час виявлення трупа, час та точне місце поховання із зазначенням номера ділянки, могили та реєстраційного номера свідоцтва про смерть відділу РАГСу.

Акт підписують особи, які беруть участь у похованні. Перший екземпляр акта долучається до кримінальної справи чи справи щодо встановлення особи невідомого громадянина, другий зберігається в облікових документах адміністрації кладовища.

На місці поховання невідомого трупа встановлюється металева табличка із зазначенням номерів ділянки, могили, реєстрації трупа та дати поховання. Кремація невпізнаних трупів заборонена.

3.5 Пошук та допит свідків у справах про вбивство

Інтереси розкриття вбивства вимагають, щоб у першу чергу були встановлені та допитані як свідки:

- очевидці злочину;
- громадяни, які у відповідний час бачили неподалік місця події осіб, які викликають підозру;
- родичі, друзі, товариші по службі, сусіди потерпілого, обізнані про його спосіб життя, розпорядок дня, останні наміри, зв'язки та конфлікти;
- особи, які бачили потерпілого незадовго до вбивства, а можуть пояснити, куди він прямував, з ким знаходився;
- громадяни, які виявили вмираючого потерпілого або труп.

Виявлення свідків здійснюється слідчим шляхом. Однак завдяки розшуковим діям з'являється можливість зробити перші допити в оптимальному темпі та потрібній послідовності, тобто допитати насамперед саме осіб, чиї показання можуть мати визначальне значення для правильного напрямку розслідування за умов конкретної ситуації. Свідки, які підлягають початковому допиту, встановлюються з урахуванням ситуації та обставин скоєння вбивства. За відсутності відомостей про конкретних осіб, що мають необхідну інформацію про подію, пошук свідків доводиться вести серед кола людей. Допитувати кожного з них недоцільно - це було б занадто довго і

найчастіше марно, тому спочатку проводяться опитування, які мають характер розшукових дій. Зазвичай, це короткі неформальні бесіди. Якщо з'ясовується, що співрозмовник має відомості, які можуть бути суттєвими для справи, працівник міліції повідомляє про це слідчому. Допит такої особи слідчий провадить сам або доручає її органу дізнання.

Насамперед опитують осіб, які опинилися на місці події. Далі, якщо вбивство скоєно на вулиці, оперативні працівники міліції встановлюють і опитують тих, хто міг перебувати поблизу у зв'язку з виконанням якоїсь роботи або зі звичайним проведенням часу: сторожів, двірників; робітників, зайнятих прибиранням, будівельними, дорожніми або іншими роботами на вулиці; листоноші, продавців, які торгують у кіосках або з лотків; батьків, які гуляють із дітьми; старих людей, що сидять біля будинків, і т.д. Якщо вбивство скоєно в момент, близький до закінчення або початку роботи розташованих у даному районі підприємств та установ, можливих свідків потрібно шукати серед їхніх співробітників. Коли вбивство сталося у багатоповерховому житловому будинку, вбивцю міг бачити хтось на сходах чи ліфті. Тож доцільно провести опитування у всіх квартирах під'їзду. У міських кварталах малоповерхової забудови та у сільських населених пунктах опиту підлягають мешканці всіх будинків вулиць, якими міг проходити вбивця. У разі вбивства на дорозі за межами населених пунктів опитують водіїв машин, тракторів, місцевих жителів, які могли опинитися на цій дорозі або неподалік від неї та бачити вбивцю на шляху до місця злочину або на зворотному шляху. При скоєнні вбивства у лісі чи полі представники органів дізнання з'ясовують, хто міг перебувати, неподалік місця події. Це зазвичай пастухи, лісоруби, мисливці, туристи тощо.

Коли вбивство скоєно для підприємства, з'ясовується, яке ставлення потерпілий мав до цієї організації. Якщо він був відвідувачем, слід з'ясувати, до кого і навіщо він приходив, чому опинився тут. Якщо вбито працівника підприємства, то які його обов'язки, чи пов'язане з ними перебування на місці вбивства, хто з місцевих працівників або відвідувачів знаходився, повинен

був або міг перебувати на цьому місці в момент вбивства. Ці питання з'ясовуються у розмовах з керівниками підприємства, цеху, дільниці, а також із робітниками та службовцями, чий заняття пов'язані з місцем вбивства або виявлення трупа. Доцільно вимагати список співробітників, які перебували на роботі у цеху чи відділі. Працівники поліції забезпечують також виявлення формальних зв'язків потерпілого: його родичів, сусідів, товаришів по службі. Але обмежуватись ними не можна. З їхньою допомогою потрібно шукати його товаришів із захоплень, вуличних приятелів, встановлювати його інтимні зв'язки тощо. Стійкі та випадкові контакти визначаються також із його записників, календарів, щоденників та інших записів. Опитування власними силами не вимагають складання протоколів. Проте хід і результати їх обов'язково мають бути зафіксовані, щоб забезпечити контроль за повнотою виконання, зберегти інформацію, яка може не втриматися в пам'яті, та виключати повторні опитування. Для цього рекомендується скласти список опитаних із позначками про позитивні чи негативні результати. Відомості, що безумовно чи ймовірно мають значення для справи, мають бути записані.

Про результати розшукових дій орган дізнання повідомляє слідчому у письмовій формі та додає до звіту всі зібрані матеріали. Відомості, які важливо негайно використовувати під час розслідування, співробітник органу дізнання може передати усно (наприклад, по телефону).

Суттєву допомогу у виявленні свідків може надати звернення слідчого до ЗМІ: друку, радіо, телебачення, що збільшує потенційні можливості слідства. У пресі та по телебаченню крім словесного опису може бути дано фотографії потерпілого чи фотопортрет можливого злочинця.

Слідчий допитує свідків особисто, і якщо виникає необхідність у короткий час провести багато слідчих дій, доручає допити окремих свідків органу дізнання.

При допиті очевидця (поряд з іншими питаннями) з'ясовується, коли та за яких обставин свідок опинився на місці події; в яких умовах (відстань,

освітленість і т.д.; спостерігав те, що відбувалося; хто вбитий, у яких взаєминах свідок знаходився з цією особою; хто вчинив вбивство, скільки було злочинців, чи відомі вони свідку, в яких він з ними стосунках; який одяг, взуття кожного з них, коли, з якого боку, на якому транспорті вони прибули і в якій послідовності, про що говорили між собою або з потерпілим, як називали один одного, що передувало вбивству, чим був озброєний кожен із вбивць, якими були дії кожного, в які частини тіла, хто саме, в якій послідовності і чим завдавали удари потерпілому, як повадився потерпілий безпосередньо перед убивством чи не була його поведінка приводом до конфлікту, чи чинив опір, у чому воно полягало, чи висловлював потерпілий, перед смертю будь-які прохання або давав обіцянки, що відібрали злочинці у потерпілого, чи залишилися на місці злочину якісь предмети, кинуті чи втрачені злочинцями; у який бік, яким транспортом вони відійшли; хто ще знаходився на місці злочину безпосередньо перед вбивством, при його вчиненні та після нього, що могли і мали бачити, ці особи; що відбувалося на місці події після вбивства; які зміни вносилися до обстановки.

У ході допиту очевидців необхідно враховувати особливості сприйняття події, що спостерігається, зумовлені властивостями особистості допитуваного, специфікою механізму злочину і т.д.

Обставини розслідуваного вбивства нерідко дуже впливають на психічний стан свідків-очевидців. Досить часто вони відчують страх за власну безпеку, особливо коли опиняються в безпосередній близькості від місця вбивства. Значна частина таких свідків не наважується прийти на допомогу потерпілому, хоча має для цього об'єктивну можливість. У свідків під впливом потреби самовиправдання підсвідомо формується уявна модель події, повністю чи частково неадекватна дійсності. Тому окремі елементи того, що відбувається, необґрунтовано викладаються ними як небезпечні для їхнього життя, внаслідок чого вони нібито були позбавлені можливості втрутитися в дії суб'єкта вбивства.

Деякі свідки дають свідомо необ'єктивні свідчення, бо перебувають у певних стосунках із суб'єктом убивства. Так, очевидцями побутових вбивств нерідко є родичі, друзі винуватця злочину. Іноді вони дають неправдиві свідчення, намагаючись "вигородити" підозрюваного, применшити ступінь його вини, приховуючи окремі обставини вбивства, вигадуючи деякі деталі механізму події, перебільшуючи значення поведінки потерпілого тощо. Інші свідки дають свідомо неправдиві свідчення, побоюючись можливої помсти підозрюваного та його близьких. Під час допиту названих категорій свідків необхідно використовувати прийоми межової деталізації показань. Якщо свідок щиро помиляється, слідчому рекомендується застосовувати прийом отримання показань у суворій відповідності до послідовності обставин події, що розслідується. При виявленні протиріч між окремими частинами показань, з-поміж них та іншими матеріалами кримінальної справи, ними може бути зазначено допитуваному. Допит таких свідків має вестись у доброзичливій, спокійній обстановці, із застосуванням логічних аргументів переконання, демонстрацією ділової зацікавленості слідства у їхніх свідченнях. Припущення про помилку свідків слід ретельно перевіряти. Нерідко для цього потрібні не лише повторні допити, а й перевірка свідчень на місці, проведення слідчого експерименту, додаткові огляди місця події та речових доказів, експертизи та допити інших осіб.

Тактика допиту лжесвідків, які діють навмисно, подібна до прийомів допиту підозрюваних, що дають помилкові показання.

При допиті свідка, який першим виявив вмираючого, потерпілого або його труп, коли, через які обставини, свідок потрапив на місце події, хто ще був з ним; чи відомий йому потерпілий, чи був він ще в момент його перебування, що говорив, чи називав злочинця; з ким і що було зроблено для порятунку його життя, якщо свідок не застав потерпілого живим, встановлюється, якими були поза трупа та ознаки настання смерті (температура тіла, наявність або відсутність задухи, важких плям та ін.), стан одягу; чи тривала кровотеча; які зміни внесені в обставини місця пригоди до

прибуття слідчого, зокрема, чи змінювалася поза та місцезнаходження трупа, чи витирав хтось кров, які предмети і звідки брали до рук, перекладали, забирали чи приносили, хто саме.

У свідків, які бачили потерпілого незадовго до загибелі, під час допиту з'ясовується, у яких стосунках були свідки з потерпілим; коли і де, за яких обставин востаннє свідок бачив потерпілого; чому свідок сам опинився у цьому місці у вказаний час; що робив, куди прямував чи висловлював намір попрямувати потерпілий; хто перебував разом із потерпілим, які прикмети цієї особи (осіб); що відбувалося між потерпілим та особою (особами), що перебувала з ним; кого ще бачив свідок у цьому місці чи неподалік перед зустрічю із потерпілим чи після цього, коли; у якому напрямку йшли ці особи.

Допитуючи свідків, які бачили поблизу місця події осіб, які, можливо, причетні до вбивства або поінформовані про його обставини, встановлюють, коли і в який час, разом з ким свідок опинився в околицях місця події; скільки людей разом чи поодинці (ім'я, прізвище, рід занять, прикмети, одяг кожного) він там бачив, що в них було з собою (зброя, інструмент, речі тощо); що робили, куди прямували ці люди.

При допитах очевидців, які першими виявили труп, а також тих, хто бачив потерпілого або підозрюваного поблизу місця вбивства, доцільно складати схеми. На схемі допитуваний відбиває обставини місця події, розташування чи напрямок руху осіб, які є у показаннях, та інші деталі. Така схема є додатком до протоколу допиту.

При допитах свідків із числа родичів, товаришів по службі, знайомих потерпілого з'ясовуються характер потерпілого, коло його інтересів, схильності, звичайне проведення часу, ставлення до спиртного; з ким він постійно або часто спілкувався, на чому ґрунтувалося це спілкування, де, коли здійснювалося; чи були в оточенні потерпілого люди, котрі ворогували з ним, хто саме, чим викликана ця ворожість і наскільки серйозна вона була; кому була вигідна чи бажана смерть потерпілого; чи контактував потерпілий

із особами, схильними до необґрунтованих спалахів гніву, хто вони; коли, де і з ким свідок бачив потерпілого востаннє, як були одягнені потерпілий та особи, з якими він перебуває; який мав намір потерпілий провести той день, коли був убитий, які цінності мав (або міг мати) при собі, які є загальні та індивідуальні ознаки цих предметів.

За наявності підстав вважати, що у потерпілого при вбивстві були відібрані речі, що рідко зустрічаються в побуті (годинник спеціального призначення, старовинна зброя, ювелірні вироби і т.п.) у свідка слід з'ясувати, де можна знайти подібні предмети або їх зображення. Ці дані потрібні для розшуку викраденого. Свідкам, які мають такі предмети, пропонується подати їх слідству добровільно.

ВИСНОВКИ

Наразі в Україні велику соціальну небезпеку становлять вбивства на замовлення, або вбивства, що вчиняються найманими особами. Розкриття і розслідування таких убивств пов'язані зі значними труднощами.

Вбивством на замовлення є умисне позбавлення життя потерпілого, яке вчиняється особою (виконавцем) за дорученням іншої особи (замовника). Таке вбивство має специфічний механізм організації та вчинення, часто характеризується відсутністю безпосередніх зв'язків між замовником (організатором) і виконавцем злочину, попередніх стосунків між найманою особою і жертвою.

Серед злочинів проти життя вбивство є найбільш небезпечним, тому відповідальність за цей злочин глибоко диференційована з урахуванням форми вини, обставин, які підвищують чи зменшують ступінь суспільної небезпеки вбивства.

Статистика свідчить, що кількість вбивств на замовлення щороку збільшується, змінюється і особа жертви.

Застосування ґрунтовно розробленої методики розслідування вбивств забезпечує виконання комплексу дій, що дозволяють з'ясувати, чи мало місце вбивство або смерть особи наступила внаслідок природних причин, самогубства або нещасного випадку. Тому всі випадки виявлення трупів людей або відомості про зникнення людей при неясних обставинах необхідно досліджувати за правилами розслідування вбивств.

Вбивства на замовлення вчиняються в умовах неочевидності. Тому бути абсолютно впевненим у тому, що такий злочин вчинений найманими особами, можна лише після його розкриття та встановлення замовника. Проте цілеспрямована організація роботи щодо розкриття замовних злочинів передбачає їх діагностику на ранніх етапах.

Розслідування вбивств, вчинених на замовлення, як і розслідування будь-яких інших злочинів, складається з трьох етапів: початкового, наступного та заключного.

Початкові дії при розслідуванні вбивств, вчинених на замовлення, включають невідкладні слідчі дії та оперативно-розшукові заходи. Якісно новий етап розслідування виникає, коли в ході розслідування виявлена особа, що замовила вбивство, або була його виконавцем. Завдання цього етапу – викриття вбивці й доведення його винності.

Викриття вбивці здійснюється за допомогою показань свідків-очевидців, пред'явлення їм вбивці для впізнання і проведення при необхідності очних ставок, обшуків у житлі й за місцем роботи вбивці, огляду його самого, оглядів його одягу та об'єктів, виявлених при проведенні цих заходів, пред'явлення для впізнання цих об'єктів і результатів ідентифікаційних експертиз речових доказів.

На заключному етапі розслідування головне завдання – прийняти правильне рішення про подальший напрямок кримінальної справи. Прийняттю цього рішення передуює його підготовка, яка полягає в узагальненні даних, зібраних в процесі розслідування, їх аналізі та оцінці, ознайомленні учасників процесу з матеріалами справи і розгляді їх клопотань про проведення додаткових слідчих дій та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальные проблемы криминалистики на современном этапе: Сб. науч. статей. Уфа, 2003. 236 с.
2. Алексеев О.О. Розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. О.О. Алексеев, В.К. Весельський, В.В. Пясковський. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 320 с.
3. Аналіз щодо навмисних вбивств на території міста Києва станом з 01.01.1994 р. по 01.01.2001р. II відділ УКР ГУМВС м. Києва.
4. Аркуша Л.І. Основи методики виявлення і розслідування організованої злочинної діяльності при наявності корумпованих зв'язків: Дис.канд. юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2001.
5. Бахин В.П. Особенности расследования заказных убийств: Лекция. Симферополь: Крымский ПК, 1999. 88 с.
6. Белкін Р.С. Курс криміналістики. Москва, 1997.
7. Бірюкова Т.П. Основи методики розслідування злочинів, пов'язаних з виготовленням і збутом підроблених грошей: Навч. посібник / Т.П. Бірюкова, В.В. Бірюков. 3-те вид., доп. та переробл. Київ: Видавець Паливода А.В., 2006. 232 с.
8. Бородулин П.И. Убийство по найму: методика расследования. Москва: Юристъ, 1997. 78 с.
9. Бородулін А.І. Вбивства за наймом - криміналістична характеристика. Методика розслідування. Москва, 1997. 294 с.
10. Боротьба з фальшивомонетництвом в Україні: Навч. посіб. Львів. Держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2010. 191 с.
11. Бояров В.І. Особливості методики розслідування вбивств, скоєних в умовах протистояння злочинних угруповань. Київ, 2000. 16 с.
12. Польщиков В. В. Особливості криміналістичної характеристики нерозкритих вбивств та їх розслідування: дис. канд. юрид. Харків, 2010. 214 с.

13. Виноградов О.В. Особливості розкриття та розслідування умисних вбивств, скоєних з корисливих спонукань. Москва, 1997. 43 с.
14. Галаган В. Вбивства на замовлення. Економіка, фінанси, право. Київ, 1999. 29 с.
15. Горбатовський Є.Г., Матвєєва Н.С. Кримінологічна характеристика побутових вбивств та практика їх розслідування Прокурорська та слідча практика. 1999. № 1 - 2. С. 99-104 с.
16. Горбачевський В.Я. Особливості кримінологічної характеристики вбивств на замовлення. 58-61 с.
17. Горбулинская И.Н. Использование специальных познаний в процессе расследования серийных убийств (первоначальный этап расследования): дис. кандидата юр. наук. Барнаул, 2007. 252 с.
18. Густов Г.А., Пітерці С.К., Китаєв Н.К., Тельців А.П. Проблеми розслідування окремих видів умисних вбивств Правознавство. 1994.
19. Допомога для слідчого. Розслідування злочинів підвищеної суспільної небезпеки. За редакцією Селіванова Н.А., Дворкіна А.І. Москва: 1998р. 421 с.
20. Допомога для слідчого. Розслідування злочинів підвищеної суспільної небезпеки. За редакцією Селіванова Н.А., Дворкіна А.І. Москва: 1998р. За наук. ред. Ю.М. Грошевого. Київ, 2006. кваліфікації. Київ: Атіка, 1999. 464 с.
21. Дуглас Дж. Охотники за умами: ФБР против серийных убийц – Дуглас Дж., Олшейкер Москва; пер. с англ. А. Соколова. Москва. КРОН-ПРЕСС, 1998. 416 с.
22. Єрмоленко В.А. Методика розслідування авторського та суміжних прав: дис. канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2009. 24 с.
23. Іваниця А.В. Спосіб вчинення вбивства через необережність як елемент криміналістичної характеристики. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2013. 171 с.

- 24.Клименко Н.І. Роль експертизи в захисті об'єктів інтелектуальної власності Н.І. Клименко, В.П. Колонюк Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: збірник науково-практичних матеріалів (до 80-річчя заснування Харківського НДІ судових експертиз). Харків: Право, 2003. 554 с.
25. Коваленко Є.Г. Кримінальний процес України: підручн. Є.Г. Коваленко, В.Т. Маляренко. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 712 с.
26. Когутич І.І. Криміналістика: Особливості методики розслідування окремих видів злочинів: Тексти лекцій. Львів: Тріада плюс, 2006. 456 с.
27. Коновалова В.О. Вбивство: мистецтво розслідування. Харків: Факт, 2006. 311 с.
28. Криміналістика. Учеб. для юрид. ф-тов и вузов. Філіпова, А. Ф. Волинського. Москва, 1998. 543 с.
29. Криміналістика. Учеб. для юрид. ф-тов и вузов. І.Ф. Пантелєєва, Н.А. Селіванова. Москва, 1994. 84 с.
30. Криміналістика: Учеб. для юрид. ф-тов и вузов. Н. П. Яблокова. Москва, 1999. 971 с.
31. Криміналістика Під. ред. Р.С. Белкіна. Москва , 1999. 574 с.
32. Любичев С.Г. Методика розслідування убивств. Криміналістика: Література для вузів. Під. ред. В.А. Образцова. Москва, 1999. 28 с.
33. Криміналістика за ред. В.Ю. Шепітька. 4-е вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2008. 520 с.
- 34.Криміналістика За ред. В.Ю. Шепітька. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Ін Юре, 2004. 464 с.
- 35.Криміналістика: підручник для студ. юрид. ВНЗ кол. авт. Глібко В.М., Дудніков А.Л., Журавель В.А. та ін. за ред. В.Ю. Шепітька. Київ: Видавничій Дім "Ін Юре", 2001. 452 с.
- 36.Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III в ред. від 14.01.2009 р.

37. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960 р. № 1001-05 в ред. від 14.01.2009 р.
38. Кудінов В.А. Організація інформаційного обліку МВС України: Метод. рекомендації В.А. Кудінов. Київ, 2005. 43 с.
39. Кузьмічов В.С., Прокопенко Г.І. Криміналістика: Навч. посібник / За ред. В. Г. Гончаренка, Є. М. Моїсеєва. Київ: Юрінком Інтер, 2001. 366 с.
40. Куликов В.И. Основы криминалистической теории организованной преступной деятельности. Ульяновск, 1994. 256 с.
41. Курилін І.Р. Використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, які посягають на права інтелектуальної власності: дис. канд. юрид. наук. Київ. 260 с.
42. Лизогуб Б.В. Організовані злочинні угруповання: класифікація та заходи протидії: Дис. канд. юрид. наук. Харків, 2004. 259 с.
43. Лісовий В.В. Роль спеціаліста при розслідуванні порушень роботи автоматизованих систем *Вісник Луганського інституту внутрішніх справ: науково-теоретичний журнал*. Луганськ: РВВ ЛІВС, 2001. 223 с.
44. Ляш А.О., Стахівський С.М. Докази і доказування у кримінальному судочинстві: Навч. Посібник. 185 с.
45. Матвійчук В. В. Попередження умисних вбивств апаратами карного розшуку Київ, 1998. 17 с.
46. Мишков Я.Є. Методика розслідування хабарництва: дис. канд. юрид. наук. Харків, 2005. 179 с.
47. Навроцький В.О. Теоретичні проблеми кримінально-правової системи Київ: Юрінком Інтер. 2009. С. 512
48. Назаров С.А. О соотношении криминалистической характеристики и механизма преступления. *Вестник криминалистики*. 2004. 19 с.
49. Нежурбіда С.І. Злочинна необережність: концепція, механізм. 96 с.
50. Образцов В.А. Выявление и изобличение преступника. Москва: Осмотр места происшествия: справочник следователя. 209 с.

51. Пешак Я. Следственные версии: криминалистическое исследование. Москва. 226 с.
52. Підручник для студентів юрид. спец, вищих закладів освіти. Кол. авторів: Глібко В.М., Дудніков А.Л., Журавель В.А. та ін. За ред. В.Ю. Шепітька. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 684 с.
53. Пономаренко Ю.А. Законодавство про кримінальну відповідальність та його чинність у часі (науково-практичний коментар). Законодавство України. Науково-практичні коментарі (юридичний журнал). 2003. 23-32 с.
54. Попов І. В. Організація розслідування умисних вбивств Луганськ: РІО ЛІВС, 2001. 70 с.
55. Порубов Н.И. Тактика допроса на предварительном следствии: про вчинені кримінальні правопорушення та інші події та положень про комісії: наказ МВС України № 1050 від 19.11.2012.
56. Про затвердження Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих(розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні»: Спільний наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, Служби безпеки України, Міністерства фінансів України, Адміністративної державної прикордонної служби України, Міністерства Юстиції України № 114/1042/516/1199/936/1687/5 від 16.11.2012.
57. Про затвердження Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах і підрозділах внутрішніх справ України заяв і повідомлень Про затвердження Інструкції про участь працівників Експертної служби МВС України в кримінальному провадженні як спеціалістів: наказ МВС України від 26.10.2012 № 962. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1946-12>.
58. Психологічні та криміналістичні аспекти вивчення механізму вчинення та розкриття серійних злочинів: Методичні рекомендації А.А. Сандрачук, В.Є. Ткаліч, М.О. Янковий. Одеса: ОДУВС, 2011. 25 с.
59. Руководство по расследованию убийств. Москва: Юрид. лит. 110-124 с.

60. Саїнчин О.С. Криміналістична характеристика серійних вбивств: аналіз структури Електронна бібліотека юридичної літератури «Правознавець». URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/2956/%CE>.

61. Селіванов Н.А. Криміналістичні характеристики злочинів та слідчі ситуації в методиці розслідування. Соціалістична законність. 1997. 58 с.

62. Селіванов Н.А. Вбивство - як його розслідувати. Москва, 1994. 191 с.

63. Синчук В. Розслідування вбивств: шляхи вдосконалення та оптимізації. Вісник Академії правових наук України. 2002. С. 166-172.

64. Синько М.И. Заказные убийства как вид преступного предпринимательства. Москва, 1997. 304 с.

65. Січковська І.В. Початковий етап розслідування сексуальних вбивств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; оперативно-розшукова діяльність; судова експертиза». І.В. Січковська. Київ, 2013. 19 с.

66. Славгородская О.А. К вопросу о структуре организованной преступной деятельности. Уфа, 2003. 236 с.

67. Старушкевич А.В. Криміналістична характеристика сексуальних убивств: поняття, зміст, значення для розслідування: дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. А.В. Старушкевич. Київ, 1998. 238 с.

68. Стільників А.І. Методичні засади розслідування вбивств, вчинених організованою злочинною групою. Слідчий, 1998. 112 с.

69. Таран О.В. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинної діяльності у сфері порушення авторського і суміжних прав: автореферат дис. канд. юрид. наук: 12.00.09. О.В. Таран. Київ, 2005. 18 с.

70. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів: Тіщенко В.В. Одеська національна юридична академія. Одеса: Фенікс, 2007. 260 с.

71. Трусов А.И. Основы теории судебных доказательств. Учеб. Пособие. Москва. 30 с.

72. Хаметов Р.Б. Расследование преступных нарушений авторских прав: дис.канд. юрид. наук: 12.00.09. Рустам Батрханович Хаметов. Саратов, 1999. 227 с.

73. Шаталов А. Сутність і зміст криміналістичної характеристики злочинів. Слідчий. Москва, 1999. 38 с.

74. Шляхи протидії: дис.канд. юрид. наук: 12.00.08. Чернівці, 2001. 216 с.

75. Шошин С.В. Проблеми оперативності проведення огляду місця події та трупа при розслідуванні кримінальних справ про умисні вбивства, вчинені на побутовому ґрунті. Слідчий. 2000. 346 с.

76. Шульга А.А. Заказные убийства: некоторые аспекты доказывания // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. Київ. Юмана, 1997. 101 с.

77. Яблоков Н.П. Криминалистика: Учебник. – Москва, 2000. 371 с.

Додаток А.

Статистика щодо вбивств за замовленням

Таблиця 1

	Обліковано кримінальних правопорушень у звітному періоді	Кримінальні правопорушення, у яких особам вручено повідомлення про підозру	ння у провадженнях, досудове розслідування у яких зупинено відповідно до	Кримінальні правопорушення, за якими провадження направлені до суду							Кримінальні правопорушення, у яких провадження закрито	
				коли місце-знаходження підозрюваного невідомо	з обвинувальним актом	з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності	з клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру	вчинені			Усього	у т.ч. за ч. 1 п.п. 1, 2, 4, 6 ст. 284 КПК України
								особами, які раніше вчиняли кримінальні правопорушення	групою осіб	у стані алкогольного сп'яніння		
2013	7	6	0	5	0	1	1	1	0	0	3	3
2014	13	9	1	6	0	0	0	2	1	0	1	1
2015	8	3	0	2	0	0	0	0	0	0	3	3
2016	12	7	1	2	0	0	0	0	0	0	6	6
2017	9	5	1	0	3	0	0	0	0	0	11	11
2018	12	6	0	0	2	0	0	1	1	0	7	7
2019	14	6	1	0	1	0	0	0	0	0	5	5
2020	14	6	1	0	1	0	0	0	0	0	5	5
2021	8	4	1	0	1	1	0	0	0	4	4	0